

## АР-м и Парламент

## Бюджетым игъэпсын

Тыгуасэ, чъэпыогъум и 13-м, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм зимычэзыу зэхэсыгъо илагъ, ар я L-рэ хъугъэ. Ащ хэлэжыагъэх АР-м и Лышхъэу Тхьаклушынэ Аслан, Премьер-министрзу Къумпыл Мурат, федеральнэ инспектор шхьалэу Лылуужу Адамэ, АР-м и Прокурорзу Василий Пословскэр, Конституционнэ Судым итхьаматэу Лыхъэтыкьо Аскэр, федеральнэ ыкы республикэ кыулыкхуэхэм, ведомствэхэм, муниципальнэ образованиэхэм япашэхэр. Зэхэсыгъор зэрэагъ Парламентым и Тхьаматэу Владимир Нарожнэмрэ ащ игуадзэу Иэцэ Мухьамэдрэ.

Бюджетым игъэпсын зэхьокыныгъэу фэхьугъэхэр ары мы зимычэзыу зэхэсыгъор зыфэгъэхьыгъагъэр. Пстэумкылофьгъуитлу депутатхэм аухэсыгъэ повесткэм итыгъ. Ахэм атегушылэнхэр рамыгъажьэзэ, Владимир Нарожнэм Красногвардейскэ районмкыло Къэралыгъо Советым — Хасэм идепутатыгъэу зипшэрылхэр къэзыгъэтылхьыгъэм ычылплэ кы-хэхьэгъэ Былымыхэ Иринэ депутат зэрэхьугъэр къэзыушы-хьатырэ тхылхьмрэ бгъэхалхьэмрэ ритыжыгъэх.

Нэужым АР-м финанс иофхэмкыло иминистрзу Долэ Долэтбый республикэ бюджетым игъэпсын фэгъэхьыгъэ законным зэхьокыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъэ законным ипроект нэлуасэ фишлыгъэх. Ащ кызырлыгъэмкыло, бюджетым игъэпсын фэгъэхьыгъэ федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм зэхьокыныгъэу фэхьугъэхэм кы-зэрэдалхьатэрэм тетэу, республикэ бюджетым игъэпсыни зэхьокыныгъэхэр фэхьунхэ фаеу мэхьу. Нахьыпэкыло министрэхэм я Кабинет бюджетым ипроектэу ыгъэхьазырыгъэр чъэпыогъум

Ятлонэрэ иофьгъоу зытегушылэ-гъэхьыгъэ бюджетым игъэпсын фэгъэхьыгъэ законным зэхьокыныгъэу фэхьугъэхэм япхыгъ. Ащи финансхэмкыло министрэм нэлуасэ фишлыгъэх. Нахьыпэкыло бюджетыр къэкlorэ илээсымкыло ыкы ащ кыкылолхьыгъэ илээ-ситлукыло плановэу агъэхьазы-рыштыгъ. Джы федеральнэ законным зэхьокыныгъэу фэхьугъэхэм кызырэдалхьатэрэмкыло, кыхьашт 2016-рэ илээс закьор ары зэрагъэнэфэщтыр. Ащ диштэу республикэ бюджетыри 2016-рэ илээс закьом тельытагъэу агъэпсышт. Депутатхэр зытегушылэхэм ыуж мыщ фэгъэхьыгъэ законри аштагъ.

ЮРПА-м  
иконференции  
хэлэжыагъэх

Кыблэ парламентхэм я Ассоциация ия XXIII-рэ зичэзыу зэхэсыгъо Кыалмыкь Республикэм икыэлэ шхьалэу Эли-

ста джырэблагъэ шыкылагъ. Адыгэ Республикэм, Астраханскэ, Ростовскэ, Волгоградскэ хэкухэм, Краснодар краим япарламентхэм ялыкылохэр ащ хэлэжыагъэх. Джащ фэдэу Къэрэщэ-Щэрджэс Республикэм и Парламент идепутатхэри кы-рагъэблэгъагъэхэу шылагъэх.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм иллыкыло купэу ащ и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр зипашэм хэтыгъэх бюджет, финанс ыкы хэбзэлахь политикэмкыло Парламентым икомитет ыкы ЮРПА-м экономикэ политикэмкыло ыкы бюджет иофхэмкыло икомитет япашэу Мырзэ Жанбэч, туризмэмкыло, спор-тымкыло, экологиэмкыло ыкы чы-члэгъ баиныгъэхэм ягъэфедэнкыло АР-м и Парламент икомитет, мэкьумэщ хьызмэтым иофхэмкыло ыкы чычлэгъ баиныгъэхэм ягъэфедэнкыло ЮРПА-м икомитет япашэу Брыцу Рэмэзанэ, гъэсэныгъэмкыло, наукэмкыло, СМИ-мкыло ыкы ныбжыкылохэм ялофхэмкыло Къэралыгъо Советым — Хасэм икомитет ыкы лъапкэ зэфыштыкылохэмкыло ыкы парламент зэпхыныгъэхэмкыло ЮРПА-м икомитет хэтэу Кларэщэ Ан-дзаур, экономикэ политикэмкыло, предпринимательствэмкыло ыкы лэ-кыбэкономическэ зэпхыныгъэхэмкыло Парламентым икомитет ипашэу, про-мышленнэ хэ-хьоныгъэхэмкыло ЮРПА-м икомитет хэтэу Сапый Вя-чеслав, хэбзэгъэу-цунымкыло, закон-ностымкыло ыкы чылплэ зыгъэлоры-

шлэным илофхэмкыло Парламен-тым икомитет ипашэ игуадзэу Аульэ Вячеслав.

Конференцием илофшлэн кы-дыхэллыгъагъэу, апэралшэу коми-тетхэр, ащ нэужым ЮРПА-м и Совет зэхэсыгъэх, Пленар-нэ зэхэсыгъом иповесткэ зэды-тегушылэгъэх, яопыткыло, яеплы-кылохэмкыло зэдэгъагъэх. АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм джэпсалыплымэ ыкы зако-нопроектитфымэ кышакло афэ-хьугъэу кыхилхьагъ. Зако-нопроектэу кышакло зыфэхьугъэхэр бизнес цыкылум ыкы гу-рытым шылажыагъэхэр админи-стративнэ пшээдэжыгъэу ахьы-щтыр нахь макыло шыгъэным, федеральнэ гъэцэккыло хэбзэ органхэм ыкы субъектхэм ягъэ-цэккыло органхэм ялофшлэхэм административнэ пшээдэжыгъэу ахьырэр нахь гъэлэшыгъэным, муниципальнэ мылькур муни-ципальнэ образованиэхэм еж-хэм зэраллоигъоу агъэфедэнэу шыгъэным, спортсменэу теклоны-гъэр кыдэзыхьхэрэм ахьщэ шлухьафтынэу кьаратыхэрэм хэбзэлахьхэр ахьмыхыгъэнхэм, кьэралыгъо гражданскэ кыулы-кыум илофхэм афэгъэхьыгъэх.

Иофьгъо зэфэшхьафхэмкыло джэпсалэу кышакло зыфэхьугъэхэр УФ-м и Правительствэ ипашэу Дмитрий Медведевым, УФ-м и Къэралыгъо Думэ и Тхьаматэу Сергей Нарышкиным афэгъэзагъэх. Ахэм эклэми Ас-социацием хэтхэр ахэплэагъэх, игыоу алыгъагъэх ыкы феде-ральнэ ведомствэу ахэм афэ-гъэзагъэхэм афэгъэкылогъэнхэу зэдаштагъ. АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэр хэбзэгъэуцун Иофым чанэу зэрэдэлажыагъэхэр Конференцием кышыхагъэщыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.



## Бжыхьасэхэр апхьых

Мы уахьтэм бжыхьэсэ лэ-жыгъэхэм япхьын республи-кэм имэкьумэщ хьызмэтшлэ-плэхэм ащырагъэжыагъ. Гухэлэу ялэмкыло, 2016-рэ илээсым ахэм чыгу гектар мин 95,5-рэ арагъэ-убытышт. Ащ шыщэу 82,3-р — коц лэжыгъ, хьэр гектар 12,2-м нагъэсышт ыкы гектар миныр тритикалышт.

Чъэпыогъум и 9-м ехьулэу бжыхьэсэ лэжыгъэ гектар мин 35,1-рэ апхьыгъэагъ, ащ шы-щэу гектар мин 9,7-р — хьэ, гектар мин 25-р — коцы, гектар 420-р — тритикале. Зыщыпхьэ-щтхэ чыгу гектар мин 82-р агъэхьазырыгъэх. Муниципальнэ образованиэхэу «Шэуджэн рай-оныр», «Джэджэ районыр»,

«Красногвардейскэ районыр» зы-филохэрэр пхьэнымкыло апэ итых.

Адыгэ Республикэм мэкьу-мэщымкыло и Министерствэ кы-зэрэщытагъагъэмкыло, къэклошт илээсым иуахыжышт лэжыгъэ-хэм япхьын тэрэзэу дэлэжыэн-хэм, губгъо иофшлэнхэм шуагъэ кьатэу зэхэщэгъэнхэм, блэкыгъэ илээсым хэуконыгъэу ашы-гъэхэр кыдалхьытэнхэм бэмы-шлэу шылэгъэ зэхэсыгъом ща-тегушылэагъэх.

АПК-м игъэлорышлэплэ иор-ганхэм кызырэратыгъэмкыло, рап-сым ипхьын Адыгеим щауыгъ. Ар гектар мин 4,2-м нэсы.

Джащ фэдэу техническэ лэ-жыгъэхэм ялухыжыын гъунэм кынынэсы. Натрыф гектар мин

28-р аугъоижыгъ (процент 74-р), тонни 122,3-рэ ауыныжыгъ, зы гектарым центнер 40 кыра-хыгъэу мэхьу. Пынджым ыубы-тыгъэ чыгу гектар мин 7,5-м нагъэсыгъ. Блэкыгъэ илээсым ар ебгъапшэмэ, гектар мин 3-кыло нахьыб. Иуахыжыынэу агъэ-нэфагъэм ипроцент 68-р ауыгъ. Мы уахьтэм ехьулэу Адыгеим тыгъэгъэзэ гектар мин 55,9-р (процент 92-рэ) шылуахыжыгъ. Зы гектарым центнер 15,7-рэ лэжыгъэ кьеты.

Соеу апхьыштыр блэкыгъэ илээсым елытыгъэмэ, гектар мин 2-кыло нахьыбэшт ыкы ар гектар мин 7,2-рэ мэхьу.

Джащ фэдэу силос ашышт натрыфым, хэтэрыкыхэм ыкы картофым ялухыжыыны ыклэм фэкло.

## Ныбджэгъухэр!

Чъэпыогъу ма-зэм ыкылохэм адэжэ Адыгэ Республикэм и Прокурорзу Пос-ловский Василий Митрофан ыкыом зэ-дэгущылагъэу занкыло тигъээтетеджэхэм адырилэшт. Ар зы-щыкылошт мафэмрэ сыхьатымрэ нахь класэу тигъээтет кы-щыхэтыуышт. Джы-рэклэ шьууупчлэхэр пэшлорыгъэшэу кьэшэуытынхэ шьу-лэкылошт мыщ фэдэ телефон номерхэм-кыло: 8(8772) 52-18-21; 8(8772) 52-16-79.



Урыс театрэм  
фэгушыагъэх



ыцлэкэ шытым яартистхэр, нэ-  
мыклхэр хэлэжыагъэх.

**САХЬИДЭКЪО** Нурбый.

# Клэлэцлыкы ыгыплэхэр кьягъэфэбэщтых

ЖКХ-мкӀэ ыкӀэ кӀалэм из-тегӀэпсыхӀанкӀэ ГӀӀӀорышӀапӀэм кӀызӀеритырӀэмкӀэ, цыфхӀэр зышыпсӀуэхӀэр унӀэ зӀетхӀэр кӀагӀӀафӀабӀу зыщырагӀӀэжӀыщтыр мӀафӀи 5-м кӀыкӀлоцӀи темпера-турӀу чыӀыр +8-м нахӀ мӀакӀэ зыхӀуӀкӀэ ары.

# Удостоверением ычпылэккэ справкэ аратышт

## Дэкіыгъо егъэблэгъэн зэхыщэгъагъ

## Пенсие баллхэр къафальтэх

**Пенсиехэмкӕ фондыв  
и Къутамӕу Адыгӕ Республикӕм  
щыӕм ипресс-кӕулыкӕу**



# Юф зыдашлэщт лъэныкъохэр щылэх

ГюгурыкӀоныр щынэгъончъэным ылъэныкъокӀэ къэралыгъо хэбзэ къулыкӀушлэхэм ыкӀи чыплэ зыгъэорышлэжыплэхэм хэбзэгъуцугъэу щылэр зэрагъэцаклэрэм фэгъэхьыгъэу хэбзэхумэкӀо къулыкӀухэм уплэкӀунэу ашыгъэхэм язэфэхьысыжхэм зачытегушылэгъэхэ зэхэсыгъо АР-м и Прокуратурэ джырэблагъэ щыкӀуагъ.

Юфтыабзэм хэлэжыгъэх АР-м ипрокурорэу Василий Пособскэр, прокуратурэм иколлегие хэтхэр.

ХэбзэхумэкӀо къулыкӀухэм зэфэхьысыжхэу ашыгъэхэм къызэрагъэлэгъуагъэмкӀэ, хэбзэхумэкӀо, лыплӀэн, къэралыгъо къулыкӀухэм ыкӀи

чыплэ зыгъэорышлэжыплэхэм гюгурыкӀоныр щынэгъончъэным ылъэныкъокӀэ хэбзэгъуцугъэр дэх имылэу агъэцкӀэным ыуж итых. Гушылэм пӀае, 2014-рэ илъэсым гюгухэм къатехьухэхэрэ хьугъэ-шлагъэхэм япчӀагъэ процент 0,6-кӀэ, хэклодагъэхэм проценти 8,2-кӀэ ыкӀи

шъобж зытецагъэхэм япчӀагъэ проценти 3,8-кӀэ нахь макӀэ хьугъэх. Джащ фэдэу 2015-рэ илъэсым имэзиеу пыкӀыгъэм гюгум къыщыхьугъэ хьугъэ-шлагъэхэм япчӀагъэ процент 1,9-кӀэ нахь макӀэ хьугъэ.

ХэбзэхумэкӀо къулыкӀухэм къызэрагуагъэмкӀэ, мылъэныкъомкӀэ къэгъэлэгъонышлэхэр щылэхэми, гюгурыкӀоныр щынэгъончъэнымкӀэ хэбзэгъуцугъэр зэрагъэцаклэрэм ыкӀи автотранспортым игъэфедэнкӀэ гумэкӀыгъохэр щылэх, Юфхэм языхт нахьышлэ шлыгъэныр пшъэрыл шъхьалэу щыт.

2015-рэ илъэсым имэзи 8 пштэмэ, гюгу хьугъэ-шлагъэхэм апкӀэ кыкӀыкӀэ зидунай зыхьожьыгъэхэм (процент 14-кӀэ) ыкӀи шъобж зытецагъэхэм (процент 3,4-кӀэ) япчӀагъэ хэжыагъ. 2014-рэ илъэсым лъэсрыкӀохэр зыхэфэгъэхэ хьугъэ-шлагъэу гюгум къатехьухагъэхэр процент 53,8-кӀэ нахьыбэ хьугъэ.



Прокуратурэм икъулыкӀушлэхэм къызэрагуагъэмкӀэ, сьд фэдизэу хэбзэхумэкӀо къулыкӀухэр ыуж итхэми, пшэхьомыжбэ зэхэлъыр зезыщэрэ машинэшхохэр зыщӀащӀырэ постэу Теуцожь районым итыр водителӀхэм къаухьэзэ, губгъохэм, шьофхэм арэкӀох, ахэр зэхӀутэх. Ащ къэгъэлэгъо гюгу-патруль къулыкӀумрэ чыплэ зыгъэорышлэжыны органхэмрэ мы лъэныкъомкӀэ Юф зэрэздашлэрэм щыклагъэхэр зэрилэхэр.

Цыфхэр зезыщэрэ транспортхэм яводителӀхэм гюгурыкӀоныр щынэгъончъэным епхыгъэ хэбзэгъуцугъэр бэрэ аукъоу къыхэкӀы, ахэм афэдэхэм тазырхэр атыралъхэх.

Хэбзэгъуцугъэм изытет ыкӀи прокурор лыплӀэным афэгъэхьыгъэу дознанием ыкӀи след-

ствием икъулыкӀушлэхэм къызэрэхагъэщыгъэмкӀэ, 2015-рэ илъэсым имэзи 8 кыкӀоцӀ следствием икъулыкӀушлэхэм уголовнэ Юфэу къызэтырагъэуцагъэм ипчӀагъэ блэкӀыгъэ илъэсым мыщ фэдэ иуахьтэ егъэпшагъэмэ, процент 18,4-кӀэ нахьыб. Джащ фэдэу дознанием икъулыкӀушлэхэми уголовнэ Юфхэм якъызэтегъэуцон епхыгъэ унашъоу ашыгъэр процент 26,3-кӀэ нахьыб.

ЮфшӀэнхэм ягъэцкӀэн ылъэныкъокӀэ непэ щылэ еклопӀаклэр зэблэхьугъэн, гумэкӀыгъоу, щыклагъэу щылэхэр дэгъэзыжыгъэнхэмкӀэ прокурорхэм яЮфшӀэн джыри нахь агъэлъэшыр зэрэфаер зэхэсыгъом хэлэжыагъэхэм къыхагъэщыгъ, унэшъо гъэнэфагъэхэри ашыгъэх.

КИАРЭ Фатим.

## ИныдэльфыбзэкӀэ зэрэригъаджэхэрэм рэгущо

КӀэлэегъэджэ сэнэхьатыр къыбдэхьугъэу пхэмылӀмэ, зыфӀэбгъэсэжыныр умылӀэкӀыщтхэм ащыщ, уфеджагъэми, угукӀэ уфэмышагъэмэ, гъэцкӀэгъуай. Непэ зигугъу къэсшыщт кӀэлэегъаджэр зысшӀэрэр илъэсыбэ хьугъэ. Арышъ, шлэ ымылӀэгъоу, ыгуи ыпси зыхэмытӀэгъэ Юфыр сьдми ЮфшӀаплэ зэрӀуыщтым пӀае зыгъэцкӀэн цыфӀэу зэрэщымытыр теубытагъэ хэлъэу къэсӀон слъэкӀыщт. КӀэлэегъэджэ сэнэхьатыр рылӀэжышӀунэу сэнӀаушыгъэ Тхьэм къызэрэхилъхьагъэм ар рэгущо, иуахьтэ инахьыбэр Юфэу зыфӀэгъэзагъэм реты пӀоми хэуконыгъэ хьуцтӀэп.

КӀэдэхъэжъ Сусаннэ Теуцожь районым ит къуаджэу Аскъэлае къыщыхьугъэ, Уджыхьухэм япхьу. Адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэкӀэ ыкӀи урысыбзэмрэ урыс литературэмрэкӀэ кӀэлэегъаджэу университетыр къыухыгъ. Мыекъуапэ игурыт еджапӀэу N 3-м адыгабзэмрэ литературэмрэкӀэ зыщыригъаджэхэрэр 1994-рэ илъэсым къыщыублагъ. Иныдэльфыбзэ ригъэдженхэ амал зэрилэми ар рэгущо. КӀэлэеджакӀохэм адыгабзэр шлэ альгъоу, адыгэ хабзэхэр, шэн-зекӀуакӀэхэр, адыгэ лъэпкъым икультурэ ашӀогъэшӀэгъонхэу, агукӀэ фэцагъэхэу зэрагъэшӀэнхэр пшъэрыл шъхьалэу зыфигъэуцужыхэрэм ащыщ. Ащ фэгъэпсыгъ Юфтыабзэу зэхыщэхэрэри, зыхэлажыхэрэри. ЕджапӀэу Сусаннэ Юф зы-



щишӀэрэм адыгэу чӀэсыр бэу пӀон лъӀэкӀыщтӀэп, арэу щытӀэми, адыгабзэм анахьыбэу зыщыплъхэм ащыщ. АдыгабзэмкӀэ щезыгъэджэхэрэ нэбгырищым ар яшлэушлагъэу плытӀэми хьуцт. Сьда пӀомэ ахэр ары зедӀэлэжыхэзэ лъэпкъыбзэр икӀоу сабийхэм алӀкӀэгъэхьэным фӀорышӀэрэ Юфтыабзэхэр зэхэзыщэхэрэри, кӀэлэеджакӀохэр ахэм афэзыщэхэрэри. Илъэс къэс республикэм имэфӀкӀ мафэ ипӀэгъокӀэу, адыгабзэм итхьамафэхэр еджапӀэм щызэхӀащ. Ащ къыдыхэлъытагъэу «Моя Адыгея вчера, сегодня, завтра» зыфилорэ темэмкӀэ зэнэкъокъухэр, фестивалхэр зэхӀащ, цыф гъэшӀэгъонхэр еджапӀэм къырагъэблагъэх, адыгабзэм Юф дэзышӀэгъэ шӀэныгъэлэжыхэу, титхӀэкӀо цӀэрылӀохэу щымылӀэжыхэр агу къагъэкӀыжых.

Адыгабзэм икабинетэу еджапӀэм щыгъэпсыгъэм бзэм иегъэ-

джэн ищыкӀэгъэ методическэ материалэу, адыгэ литературэу щыгугоигъэр сьд фэдэ Юфтыабзэ зэхӀащтӀэми лъэшэу лӀэпылӀэгъу къызэрафэхьурэр Сусаннэ къело. Адыгэ лъэпкъым итарихь, икультурэ, ишэн-зекӀуакӀэхэр къыткӀэхьухэрэ лӀэужхэр афэцагъэхэ хьунхэм пӀае Лъэпкъ музейр къызфигъэфедэхэрэм зэу зэрӀащыщыри къыхыгъэщыгъ. Мы илъэсэу тызыхэтым ишышъхьэлэу мазэ титхӀэкӀо цӀэрылӀоу КӀэрэщэ Тембот илитературнэ музей классикым итворчествэ фэгъэхьыгъэ Юфтыабзэхэр ежы шъхьӀэкӀэ щызэхьыгъэхэ ыкӀи ащ пӀае Адыгэ республикэ Лъэпкъ музейм ипӀащэ къызэрэфэрэзэр къызщилорэ тхылъ къыратыгъ.

Адыгабзэм ригъэдженхэмкӀэ лъэшэу ишлэуагъэ къаклоу елытэ адыгабзэм фэгъэхьыгъэ научнэ-практическэ конференцие зэфэшъхьафхэм зэрахэлажыэрэм.

Гушылэм пӀае, «Адыгейский язык в современном лингвокультурном пространстве: теория и практика изучения» зыфилорэм, лингвист-кавказоведэу, филологии шӀэныгъэхэмкӀэ докторэу, профессорэу Георгий Рогавэ къызыхьугъэр илъэси 110-рэ зэрэхьугъэм, филологии шӀэныгъэхэмкӀэ докторэу, профессорэу МэрэтыкӀоу Къасимэ къызыхьугъэр илъэс 80 зэрэхьугъэм афэгъэхьыгъэ конференциехэм ахэлэжыагъ.

Джащ фэдэу Сусаннэ КӀэлэегъэджэ сэнэхьатэу ыгъэцаклэрэмкӀэ, лъэпкъыбзэр кӀэлэеджакӀохэм икӀоу алӀкӀэгъэхьэгъэнымкӀэ лъэхъаным къызыдыхьырэ шлыклакӀэхэри егъэфедэх. Ащ ишыхьат гъэсэныгъэм илофышӀэхэм ясоциальнэ сайт ежы иунэе сайт къызэрэщызӀэлуыгъэр. Гъэсэныгъэм исистемэ Юф щызышӀэхэрэр яопыткӀэ, шлыкӀэу агъэфедэхэрэмкӀэ, кӀэу ежыхэм къаугушсыгъэхэмкӀэ зэдэгощӀэнхэу ащ амал къеты. Ар ежы ышъхьӀэкӀэ шлэуагъэ къэзытыгъэ лъэбкӀоу зэрэщытыр Сусаннэ кӀнгъэтыжыгъ. «Адыгеим икурганхэр» зыфилорэ проектнэ ЮфшӀагъэр а сайтым мыгъэ къыригъэхьагъ.

Сусаннэ ригъаджэхэрэр адыгабзэмкӀэ олимпиадэхэм, зэнэкъокъу зэфэшъхьафхэм ахэлажыхэ ыкӀи апэрэ чыплэхэр къыдэзыхыгъэхэм ащыщ мэхьух. Ащ фэдэу икӀыгъэ илъэс еджэгъум Мыекъуапэ иеджапӀэхэм я IV-рэ классхэм якӀэлэеджакӀохэм афызэхӀащгъэ зэнэкъокъоу «Умники и умницы» зыфилорэм я II-рэ степень зилэ диплом къыщыхыгъ икӀэлэеджакӀоу, я 4-рэ «А» классым исэу Нэныж Альберт. Мы зэнэкъокъу дэдэм я III-рэ степень зилэ диплом къыщызыхыгъэри ащ ригъаджэхэрэм ащыщ. Ар мы

класс дэдэм исэу, урыс кӀэлэцӀыкӀоу Александр Слюсаренкэр ары. БлэкӀыгъэ илъэсым Мыекъуапэ щызэхӀащгъэзэ зэнэкъокъоу «Великий и могучий русский язык» зыфилорэм урысыбзэр зымындылӀ-фыбзэхэр арых хэлэжыагъэхэр. Ащ я 3-рэ чыплэр къыщыдыхыгъ Сусаннэ ыгъэхьазырыгъэу, я 7-рэ классым исэу Ожэ Дианэ. Ащ пӀае кӀэлэегъаджэми Рэзэныгъэ тхылъ къыфагъэшъшагъ.

Илъэсыбэм къаклоцӀ КӀэдэхъэжъ Сусаннэ классым ипӀащэ ЮфшӀэнри ыгъэцкӀагъ. ШӀэныгъэ зэрэзэрагъэгытыгъэм имызакоу, неущырэ мафэм фэхьазырхэу еджапӀэм чӀэкӀынхэм, лӀпӀэсэныгъэу ахэлъыр къахгъэщыгъэным, ар шлэуагъэ къафыхьэу агъэфедэжыным фэгъэхьазырыгъэнхэм емызэщэу пылгыгъ, нэбгырэ пӀэпчэ еклопӀэкӀэ гъэнэфагъэ къыфигъотынымкӀэ зӀкӀэ ышлагъ. Ащ фэдэ гуетыныгъэ фырилэу ясабийхэм ауж зэритыгъэм пӀае ны-тыхэр къызэрэфэрэзэхэр къызщилорэ тхылъ ащ къыратыгъ.

Сусаннэ ушӀэныгъэхэм ахэбгъэхьоным ныбжы гъэнэфагъэ имылэу елытэ, лъэхъаным удиштэу, Юфэу бгъэцаклэрэм ифэшъуашэу ущылэн фаеу ело. ИлъэсыбӀэкӀэ узӀкӀэлэбэжымапшӀэрэ еджапӀэр къыухыгъ нахь мышӀэми, ишӀэныгъэ зэрэхыгъэхьощтым пылӀ, лъэхъаным къызыдыхьырэ пстэури шӀогъэшӀэгъон, нахьыбэу къызэрэзылӀакигъэхьащтым ыуж ит, кӀэлэегъэджэ сэнэхьатэу ыгъэцаклэрэм ифэшъошӀэным пылӀ. А зӀпстӀэмэ ежы шапхьэу зыфигъэнэфэжыгъэхэм зэратемыкӀырэр къаушыхьаты.

ХЬУТ Нэфсэт.

Сурэтым итыр: КӀэдэхъэжъ Сусаннэ ригъаджэхэрэм ахэт (сэмэгумкӀэ яцэнэрэу щыт).

# Бзэджэшагъэхэм ахэхъуагъ

**Тигъэзет кызырэхуытыгъагъэу, Урысыем хэгъэгъу кюцл офхэмкля и Министерствэ дэжэ шызэхашэгъэ Общественнэ советым бэмышлэу зэхэсыгъо илагъ. Видеозэпхыныгъэм тетэу реклокыгъэ офхтхьабзэм хэлэжъагъэх Урысые Федерацием хэгъэгъу кюцл офхэмкля иминистрэу Владимир Колокольцевыр, чыплэ подразделениехэм ыкли Общественнэ советым ялыклохэр.**

Зыныбжэ имыкыгъэхэм бзэджэшагъэхэр зэрамышьанхэм афэгъэхьыгъэ пэшлорыгъэшэ офхтхьабзэхэм язэхэщэн ыкли ешъуагъэу гъогум кытенэгъэ цыфхэм хэушъхьафыкыгъэ лэпылэгъу ягъэгъотыгъэным фэгъэхьыгъэ гумэкыгъоу шылэхэм зэхэсыгъом шытегушылагъэх.

Министрэу Владимир Колокольцевым кызырлыуагъэмкля, мы аужырэ ильэсхэм зыныбжэ имыкыгъэхэм бзэджэшагъэу зэрахьабзэхэм япчъагъэ хэпшыкыгъэ хэхъуагъ, ар непэ гумэкыгъо шъхьалэу шылэхэм зэу ащыщ ыкли обществэм ащ мэхъанэшхо реты.

В. Колокольцевым кызырлыуагъэмкля, мы аужырэ ильэсхэм зыныбжэ имыкыгъэхэм укыгъэ, хъунклэн, тыгон бзэджэшагъэхэу зэрахьабзэхэр нахь маклэ хъугъэх. Арэу щыт нахь мышлэми, гъэпцлагъэ зыхэлъ тыгъунхэр, ахъщэ нэлцл кызырэрэгъэклохьрэм япхыгъэ бзэджэшагъэхэу лэтахьохэм зэрахьабзэхэрм япчъагъэ хэхъуагъ.

— Мы гумэкыгъор полицием икыулыкыушлэхэм язакъоклэ зэшлохыгъэ хъуцтэп, ащкля общественностым мэхъанэшхо ил, ахэм ялэпылэгъу лъэшэу тыщыклагъ, — кылуагъ министрэм. — Сыда плэмэ зыныбжэ имыкыгъэхэм альэныкъоклэ гумэкыгъоу кыуцухэрэр охътэ клэклым кыкылоцл зэшлохынхэ плэккыштытэп. Зэклым тлэ зэклядзагъэу мы офыгъом тыккыкыуалэмэ, клэушышлэм тыккызырэфэклоштым сицыхъэ телъ.

Статистикэм кызырэгъэлягъорэмкля, зыныбжэ имыкыгъэхэм бзэджэшагъэу зэрахьабзэхэр мы аужырэ ильэсым проценти 5-кля нахьбэ хъугъэ. Непэрэ мафэм ехуылэу лэтахьэ нэбгырэ мин 36-р бзэджэшагъэ зезыхьабзэхэм яучет хэт. Мыщ лъапсэ фэхъун ыльэкыштыр бэ. Ахэм ащыщ непэ тикъэралыгъо иль социальнэ-экономическэ офыгъом изытет, зерищыклагъэм тетэу ны-тыхэр

яклэцлыкыушлэхэм зэралымыплэхэрэр, аналэ зэратемытыр.

Полицием икыулыкыушлэхэм мы офыгъор гумэкыгъошхоу зэрэщытыр кыагурылозэ, зыныбжэ имыкыгъэхэм бзэджэшагъэ зэрамышьанымкля пэшлорыгъэшэ офхтхьабзэхэр афы-



зэхашэх. Мы ильэсым игъэмафэу пыкыгъэм чыплэ кыулыкыушлэхэм ясубъект 53-мэ учетым хэт лэтахьохэм хэушъхьафыкыгъэ офхтхьабзэхэр адызэрахьабзэхэр. Полицием икыулыкыушлэхэм ямызакъоу, ветеранхэм, психологхэм ыкли нэмыклэ специалистхэм клэлэцлыкыушлэхэм оф адашлэ.

— Хэгъэгъу кюцл офхэмкля Министерствэм ичылплэ кыулыкыушлэхэм клэлэцлыкыушлэхэм учреджениехэм пэщэныгъэ адызэрахьанэу унашэо сшыгъэ. Непэ клэлэцлыкыушлэхэр зыщалыгъэ унэ, социальнэ-реабилитационнэ гупчэ ыкли еджэплэ-интернат мин 1,5-мэ кыулыкыушлэхэм офшлэнхэр ащызэрахьэх. Зэклымкля ащ фэдэ клэлэцлыкыушлэ мин 111-мэ тыналэ атетэгъэты, тальэплэ. Ащ фэдэ клэлэцлыкыушлэ унэхэр нахьбэу зыдэщылэхэр Кемеровскэ, Иркутскэ ыкли Москва хэхуэр арых. Лэпэлэсэныгъэшхо ахэлэу мы лэныкъомкля оф-

шлэн дэгъу кызыгъэлыгъэуагъэхэм ащыщ Башкортостан, Бурятия, Татарстан, Пермскэ, Орловскэ, Иркутскэ хэхуэр, — кыыхыгъэщыгъ министрэм.

Джащ фэдэу зэхэсыгъом хэлэжэхэрэм аналэ зытырагъэ-тыгъэхэм ащыщ ешъуагъэхэу бзэджэшагъэ зезыхьабзэхэрм япчъагъэ хэпшыкыгъэу зэрэхэхъуагъэр. Ыпэклэ ешъуагъэхэм апае «вытрезвительхэр» шылагъэх. Ешъуагъэхэу лэпылэгъу зыщыкыгъэ цыфхэм медицинэ фэлэ-фашлэхэр агъотынхэмкля ар амалышлоу шытыгъ. Джи ащ фэдэ чыплэхэр шылэжэхэп. Ешъуагъэу гъогум кытенагъэхэу, лэпылэгъу зыщыкыгъэхэр непэ врачхэм аштэхэрэп, полицием иотдели ахэр шылыгъынхэу зыми кыдилытырэрэп. Анахъэу кымэфэ лэхъаным ешъуагъэу гъогум кытырашыхэрэр зыдэщэштхэр кыулыкыушлэхэм



зыхьэхэрэм япчъагъэ субьектхэм зэрэщыкыгъэхэуагъэр. Урысые Федерацием ишъолыыр пэпчэ «вытрезвительхэр» кыащызылухыжыгъэнхэ зэрэфаем епхыгъэ гумэкыгъор общественностым зэхэгъэшлыкыгъэу, Министерствэм игупшысэ дегъэштэгъэн фэе, — кылуагъ В. Колокольцевым.

Нэужым Кемеровскэ, Ярославскэ, Астраханскэ хэхуэр, Башкортостан мы лэныкъомкля ялофхэм язытет фэгъэхьыгъэу ялыклохэр кыгушылагъэх. Зыныбжэ имыкыгъэхэм бзэджэшагъэу зэрахьабзэхэр нахь маклэ шыгыгъэныкля офэу адашлэхэрэр зыфэдэхэр кыалэ-тагъэх, ащкля лэпэлэсэныгъэу алэклэлыхэмкля шъолыырхэм кыадэгъагъэх.

— Адрэ шъолыырхэм офшлэклэ дэгъоу алэклэлыхэр кызылэклэдгъэхьанхэ, ащкля унэшхо тэрэхэр тшлынхэ фэе, — кылуагъ АР-м ыцлэклэ офхтхьабзэм хэлэжъагъэу, АР-м хэгъэгъу кюцл офхэмкля иминистрэу игуадзэу Евгений Долматовым. — Кыткыкыушлэхэр лэужхэр тапэклэ тэры кызыфалэгъуштыр, ахэр гъогу занклэ зэрэтедгъэхьащтхэм тшъыпкыуэ юж титын фэе. Клэлэцлыкыушлэхэм мыхъомышлагъэу кыахьабзэхэр нахь маклэ шыгыгъэнхэм, бзэджэшагъэхэр зэрамышьанхэм афэшлэ еджаплэхэм, клэлэцлыкыушлэхэр учреджениехэм тикыулыкыушлэхэр ащылэхэу, пэшлорыгъэшэ офхтхьабзэхэр адызэрахьэхэмэ ишлогъэшхо кыэклонэу сепллы.

А. Долматовым кызырлыуагъэмкля, 2014-рэ ильэсым ешъуагъэхэу бзэджэшагъэ 655-рэ Адыгэ Республикэм шызэрахьагъ. 2015-рэ ильэсым имэзих ешъуагъэхэу бзэджэшагъэ 437-рэ зэрахьагъэу агъэунафыгъ. Спирт зыхэт шъоныр зыгъэфедэгъэ нэбгырэ

26-мэ ядунай ахъожыгъ. АР-м хэгъэгъу кюцл офхэмкля и Министерствэ мызэу, мытлоу АР-м псауныгъэр кыушъумэгъэныкля иминистрэу Р. Мэрэтыкъом письмэ фигыгъыгъэ ешъуагъэхэм медицинэ уплэккыушлэхэр арагъэккыушлэхэм, шъон пытэ ыкли наркотик зыгъэфедэгъэхэу ежэ-ежырэу кыеклохын зымылэккыушлэхэрм лэпылэгъу арагъэккыушлэхэм хэушъхьафыкыгъэ наркологическэ ыкли токсикологическэ отделение медицинэ учреджением епхыгъэу кызылухыгъэнэу. Нэужым АР-м псауныгъэр кыушъумэгъэныкля и Министерствэ джащ фэдэ лъэу илэу ти Правительствэ зыфигъэзагъ. Ау джэуапэу кыатыжыгъэм кызырэрэиорэмкля, Адыгэ Республикэм псауныгъэр кыушъумэгъэныкля икыэралыгъо бюджет учреждение хэхэрэ «Адыгэ республикэ наркологическэ диспансерым» «вытрезвитель» кыдыхэлъытагъэп. Арэу щытми, шъоным ыпкы кыкыкыкля лэныгъэр нахь маклэ шыгыгъэным фэшл а зигугъу кыэтшыгъэ купым хахьэрэ цыфхэм апае Мыекыуапэ хэушъхьафыкыгъэ учреждение кыыщызылухыгъэн фэеу тегушылэх. Ащ нэмыкыушлэхэр кыушъумэгъэныкля кыэралыгъо бюджет учреджением иструктурэ хахьэу «Адыгэ республикэ наркологическэ диспансер» инхэм ыкли клэлэцлыкыушлэхэм лэпылэгъу ащырагъэгъотынэу отделение кыыщызылухыгъэ. Чэчи мафи оф зышлэрэ диспансеры нэбгырэ 61-мэ атегъэпсыхьагъ.

Зэхэсыгъом хэлэжъагъэхэр офыгуагъэмэ атегушылагъэх. Гумэкыгъоу шылэхэр дэгъэ-зыжыгъэнхэмкля амалэу шылэхэр агъэнэфагъэх.

**КИАРЭ Фатим.**

## Ишлушлэн зэпигъэурэп

**Къалэхэми, кыуаджэхэми адэт псэолэшыгъэхэм, гъогухэм яззетгъэпсыхьан, ягъэцэкляжын епхыгъэ офхэр зэпымыоу маклох. Ахэм цыф гъэнэфагъэхэр альэплэх. Тикъуаджэу Гьобэкыуайи джащ фэд.**

Анахъэу зигугъу кыэсшымэ сшогъор мыщ дэт гурыт еджаплэр ары. Ащ шыкыгъэхэр илэхэп плон плэккыштытэп, ау Теуцожэ район администрацием ипаци, депутатхэри ямал кызырэхьэу лэпылэгъу кыфэхъух.

Сипэублэ гушылэ мыщ фэдиз кызы-кышысылауагъэр еджаплэм илэхъэгъу

тель асфальтым изытет цыфхэр ымыгъэ-разэхэу, гъэцэкляжынхэр ишыкыгъэхэ зэрэхъугъэр ары. Сызэрэдепутатым кыхэкляу офым изэшлохын юж сыхы, Теуцожэ район администрацием ипациу Хьачмамыкыо Азмэт зыфэгъэзагъ. Ар районым гъэсэныгъэмкля и Гъэлорышлэплэ итхьаматэу Ереджыбэкыо Адамэ дэгущыли, ишыкыгъэхэ ахъщэр кыатлупшыгъ.

Нэужым ООО-у «Дортранссервис» зыфилоу Пэнэжыкыуае дэтым ипациу Хьабэхъу Аскэр теклолагъ. Ащ цыфхэмкля, кыуаджэмкля шыагъэу, гупыкыушлэхэм бгъодэлым урыгушылэныр икласэп нахь мышлэми, кыэсымытхын слэкылыгъэп. Къэтыугъоигъэ ахъщэр кызыэккыгъэкыжыгъ.

— Ари зыгорэм пэуарэгъахъ. Сэ клэлэцлыкыушлэхэм, чылэм апае а гъогур кышыуфязгъэшлыжыштыт, — ылуагъ Аскэр.

Ятлонэрэ пчэдыжым ишыкыгъэхэ техникэри, офышлэхэри еджаплэм кы-

кыуалэхы, ащ екырэ гъогум асфальт кытыралыгъагъ.

Хьабэхъу Аскэр шлушлагъэу, псэпагъэу илэр бэдэд, ахэр гъэзетхэми кыхаутых, телевидением кыгъэлыгъагъох. Шытхъу оф пэе Аскэр арэуштытэу зеклорэп, ау неущ ар шымылэжыми, цыфхэм шлоу афишлагъэр агу кыэккыжыштыт.

Къоджэдэсхэми, сэ сцлэкли Хьабэхъу Аскэр «тхьауегъэпсэу» есэло. Псауныгъэ пытэ уилэу, шлу плэгуэрэмэ уадатхъэу бэрэ ушылэнэу тыпфэлыло, Аскэр. Бэмэ ягопагъ кыытфэпшлагъэр.

**СТИАШЪУ Вячеслав.**  
**Общественнэ офышлэ, район депутат.**



# ИгъэкӀотыгъэу щыхагъэунэфыкӀыгъ

**Ӏутыжъ Борисэ псаугъэмэ, ыныбжъ илъэс 75-рэ мыгъэ хъунэу зэрэщытыгъэр Къэбэртае щыхагъэунэфыкӀыгъ. Ащ фэгъэхьыгъэу пчыхъэзэхэхъэ хъазынэ щырагъэкӀокӀыгъ Налщык къалэ — ШэуджэнцӀыкӀу Алай ыцӀэкӀэ щыт Адыгэ драмтеатрэм.**

Борисэ ипӀесэмэ ащыщ пычгъохэр артистмэ къагъэлъэгъуагъэх, иусэмэ къяджагъэх, иорэдхэр къауагъэх, гущылэ дэхаби фалуагъ фэшъошэ шыпкӀэу. Драматург ӀэпӀас, тхэкӀошхоу, усэкӀошхоу, журналистэу, сурэтышӀэу, карикатуристэу ыкӀи адыгабзэмкӀэ шӀэныгъэлэжъэу щытыгъэ Ӏутыжъ Борисэ зэкӀэми дахэкӀэ агу къагъэкӀыжыгъ.

Б. Ӏутыжыым ипчыхъэзэхэхъэ ехъулӀэу зэнэкъокъоу илъэс щӀкӀ нахьыбэ зымыныбжъ ныбжыкӀэхэр зыхэлэжъэщтхэр ашынуу гъэркӀо рахъухъагъэ. Ар Тыркуем щыщ адыгэ бзылфыгъэ губзыгъэу Думэнхэм япхъоу, Адэмыемэ янысэ Аки-

лэ игукъэкӀыкӀэ зэхашъагъ. Зэнэкъокъум фэгъэхьыгъэ къэбар адыгэ гъэзетхэми мызэу-мытӀоу къыхаутыгъагъ. НыбжыкӀэ нэбгырипшӀым ялӀотэжъ 13 зэнэкъокъум къагъэхьыгъ. Культурэм иминистрэщытыгъэу Фырэ Руслъан зитхьамэтэгъэ жюрим хэтыгъэх тхэкӀошхоу Къармэкъо Хъэмидэ, журналистмэ я Союз итхьаматэу Мэзыхъэ Борисэ, артисткэу Шээрмэт Людэ, журналистэу, радиом илофышӀэу Аброкъо Беллэ ыкӀи мы тхыгъэм иавтор. АпӀэрэ чыӀпӀэр, Черкесскэ — бэслы-нэй къуаджэм щыщ пшъэшъэжъыеу ГъукӀэкӀулэ Ирине илӀотэжъэу «Мыгъэ маркӀор мыщыу» зыфилорэм, ятӀонэрэр Къэ-

бэртэе-Бэлкъарым икӀуаджэу Къэсэйхъаблэ щыщ кӀалэу илъэс 18 нахь зымыныбжъ Тажджэ Замир илӀотэжъэу «Уцышъоу гъэлэгъэ тучан цыкӀу» зыфилорэм, ящӀонэрэри Къэбэртае щыщэу НэфӀэдз Мухъэмэд илӀотэжъэу «Гум ишъобж» зыфилорэм афагъэшъошагъэх. Ахэм ахэтыгъ Адыгеим щыщ журналист кӀалэу Сихъу Султан илӀотэжъэу «Тыгъужъ» зыфилорэри. Ащ чыӀпӀэ гъэнэфагъэ фамыгъэшъошагъ нахь мышӀэми, Ӏотэжъ дэхэкӀаеми ащыщыгъ. Ау жюрим хэтыгъэхэм адыгэ жабзэр икӀоу ашӀэу, ащ идэхагъэ, илӀэшлугъэ гупсэфэу зэхашӀэн алъэкӀэу зэрэщымытыгъэм кыыхэкӀыкӀэ, Ӏотэжъ хъазынэм чыӀпӀэ гъэнэфагъэ фагъэшъошӀэнэу хугъэп.

АпӀэрэ чыӀпӀэр зыфагъэшъошагъэм сомэ 75.000-рӀэ, ятӀонэрэм — 50.000, ящӀонэрэм — 25.000-рӀэ, ахэм къакӀлӀыкӀориппӀымы сомэ 10.000 зырыз

аратыгъэ. Тынхэр ащ щаухынэу щытыгъ нахь мышӀэми, Думэн Акилэ «къэнэгъэ ныбжыкӀищыри ӀэнэкӀ дэдэу зӀкӀэдгъэкӀожьынӀэп» ылуи, зэнэкъокъум кыызэрэхэлэжъагъэхэм фэшӀ ахэми сомэ минитф зырызкӀэ афӀэупсагъ. Ӏотэжъ зэнэкъокъум хэлэжъэгъэ ныбжыкӀэмэ адыгабзэр дахэу зарагъэщӀорорэм сӀ сшъхъэкӀэ лъэшэу сигъэгъушӀуагъ, сигъэгъушхуагъ. Ау ахэр зэрэмакӀэми сыгу кыгъэгъузыгъ, сыригъэгупшысагъ. Адыгэ республикышым, анахь макӀэми, ныбжыкӀэ пшырыпшӀ е тӀокӀ зырыз къахэкӀын фэагъэба, ныдэлъфыбзӀэкӀэ Ӏотэжъ атхышъоу, зэнэкъокъум хэлэжъэным тегушхохэу, зыщыгугъыжъхэу!? МэщбэшӀэ Исхъакъ, Къуекъо Налбий, Охъутэ Мухъэмэд, Дыгъужъ Къурмэн, Ӏутыжъ Борисэ, КӀыщэкъо Алимэ афӀэдэ тхэкӀо-усӀэкӀо Ӏазэхэм акӀырыппӀыхъэзэ тхэн зыльэкӀынэу амал зилӀэ тиныб-

жыкӀлэхэм ащ нахьыбӀэи тащыгугъын фаеу сэлъытэ ыкӀи лъэшэу сшӀошъ мэхъу, тинахьыжъхэм, тилышъхъэхэм агъэгъуазэхэу, тырагъэгъушхохэу щытхэмэ, ахэр тызӀращыгугъэу кыызэрӀӀэкӀыщтхэм.

«Ӏутыжъ Борис — Ӏотэжъ зӀеор» зыфилорэр кызыугупшысыгъэу, кыезыгъэжъэгъэ Думэн Акилэ ащкӀэ гъогу лъэго дахэ хищыгъэшъ, «тхъаегегъэпсӀушхо» ифэшъуаш. Джыри зехищӀэнэу елӀошъ, игухэлъ ыгъэцӀкӀэнэу Тхъэм гъашӀэрэ кӀуачӀэрэ кырет. Ар хищыгъэ лъэго дахэм рыкӀонэу, лъапкӀым, ныдэлъфыбзэм, ныбжыкӀлэхэм гулътӀэрэ гукъэкӀырэ афишӀын ылъэкӀынэу, тилэр макӀэпын фаешъ, ащ фӀэдэ зэнэкъокъухэр тапӀкӀэ тиныбжыкӀлэмэ джыри афыщылъхэу сӀэгугъэ. Арышъ, мылӀку зилӀэхэр къесгъэблагъэх ямылӀку щыщ лъапкӀым, ныдэлъфыбзэм, ныбжыкӀлэхэм афагъэлэжъэнэу. НыбжыкӀлэхэми ясӀо сшӀоигъу: шъусахъ, ащ фӀэдэ зӀеорхэм шъуахэлэжъэнэу, шъуапӀэ ит нахьыжъмэ ячӀыпӀэ шъуиуцонэу зызэгъугъэпӀэ.

Хэти амалэу ӀӀмкӀэ лъапкӀым тыфӀэжъугъэлажъ!

**ХЪУАЖЪ  
ФАХЪРИ.**

**МЭХЪОШ Руслъан**

## ШӀэжъ зилӀэ лъапкӀыгум иджэмакъ

**Дзэсэжъ Заурбий ыкӀи итхылӀэу «Стихи опустевшей сакли» афэгъэхьыгъ.**

Сыдэу тэ тыгухэр зӀфӀэд оррӀэ сӀэррӀэ! Сыдэу тишъхъакӀо тиухыгъах...

ТимӀэфӀэ нэфи къегъэмэзах

ЕмынӀэ-тӀалаум игукъэкӀыжъ: Тыгу улагъэ мыкӀыжъ. Рэхъат хъужьыным пэчыжъ...

Сыдэу уитхылӀи о афӀэд ситхылӀмэ: КъыщыпӀорэр ащ — тарихъ лъэуж. ЗыфӀэбгъэдэщтыр — пшъэшъэ Ӏэуж.

Уиусэмэ сыды кӀуачӀэ ямы! — Гущылэ пӀӀпчъ лъыпскӀэ тхыгъэ! Гум нэсэу къӀэуагъэ хъугъэ!

Сыдэу дэхагъэ тикъопӀэ хэхыгъэ! Къаигъэ бэмэ тыкъашӀыщтыгъ. Тызшъхъамысыжъэу тыухъумэщтыгъ. Ау темыр тигъунӀэгъу текӀогъоягъ: ТӀэч нахьы нахьыбагъ бӀэкӀэ, УзӀндыгъагъэ шхончыкӀэ, топкӀэ.

Хасэхэм, республикэм яуцугъом АдыгӀлӀ чанкӀэ сӀэ усшӀэгъагъ, «Лы шьыпкӀ, лы Ӏуш» сӀуи сыгушӀогъагъ.

ЛъапкӀ Ӏофмэ агузӀэгъу ренэу уитыгъ УзынӀэмысрӀэ щымылӀэу, УзӀнӀсрӀэр къӀэбгъэгъушылӀэу... Тхылъ псаукӀэ усакӀоу укытфычӀлауи, Публицист шӀагъоу укъӀэлъэгъуагъ, — СилъӀэгъо шъхъалэ укытеуцуагъ.

Анахъэу ащ сӀэ нахь сырыгушӀуагъ: ГущылӀэр чатэу титлуи тӀэгъабзэ — ТихьасӀэ зӀдӀтӀэукъӀэбзы...

Сырыраз лъэшэу нӀлуасӀэ сфӀэхъугъэм: СилӀэ хъугъэу сеплӀы сиякӀылӀэгъу, СфӀэхъугъэу сшӀошӀы джыри ныбджӀэгъу. Ау сшӀлӀэрӀп сиштӀэщтмӀэ фӀэдӀкӀэ ежъ — КъысфишӀлӀэу цыхъэ кыызготынэу, ШъӀэфи нафи здигощынэу...

«Цыфым икӀэухъумӀэн бгъӀэцӀкӀӀӀнӀкӀэ Тиадыгагъэ фӀэдэ щымыл. У-зӀ-рӀӀп-сӀ-у хъун хӀэбзэ шъхъал.

УапӀэшӀуекӀоным пай непӀэрэ къинмӀэ Россием укӀыгъоу», — къӀоӀо. ТӀэрӀэкӀэ къыбдӀтӀэгъаштӀэ.

Ау тызщыгугъӀрэм пӀэчыжъ язекӀуакӀэ: «КъытфӀэжъугъэгъу!» щыӀӀӀп ...заухы-ижъ.

КъытфырялӀэу лажъэ замылътӀэжъ... ШымылӀэгъэхэм фӀэд Черкесиер: Исп унӀэхэр зыщашӀыгъэр, «МыекъопӀэ культурӀэр» зыщыуцугъэр!

ЗӀхӀэшӀыкӀ зӀрамыхъылӀэрэ блӀэкӀыгъэм СыдӀэуштӀэу хъумэ узӀэгъуищӀэн, ЗыкӀыныгъэм тауштӀэу утырищӀэн? ЗӀгурыӀоныгъэм ар имгъӀэпытӀакӀу... Тарихъым уемылӀэзӀжъэу Зигъал тӀэрӀэуу къӀэнӀэжъэу!

Ар илыузӀэу усакӀом къыудӀэрӀэр:

ЗӀфӀэдӀэныгъэр — Ӏогъэ къодый, ТинӀэкъокъогъухэр шъыпкӀэм фӀэмый... ИмперскӀэ шыкӀлэхэр ахӀэжъэгъуагъ — КъафалорӀӀп тылӀэшыгъэу, КультурӀэ ини тилагъэу.

Анахъэу усакӀом кыны кышщыхъурӀэр — ИгупсӀэ Черкесием икӀлодыкӀ, ХӀэмыкӀодагъэм заом, иифыкӀ... ӀӀӀэшӀлӀэгъурӀэ ныкӀорӀэ ащ тешӀэжъыгъ, Ау зӀблӀэхъугъэ зи хъурӀӀп, «КъытфӀэжъугъэгъу, тилажъэшъ» алорӀӀп.

Ащ къыташӀагъэр, къынэу тагъэхъугъэр — Ыгу зыулагъэр: УӀӀгъэ куу. Щыгъу къытратакъошъ, плъӀэкӀыщтмӀэ умкуу... ОшӀӀэмэ уитарихъ, зыщылӀэгъуай. УсакӀом ыгу лъыр къыпӀэткӀу... ЗыдӀтӀшӀӀэжъэзэ ащ, тыгу егъӀэткӀу...

«ЗыщрагъӀтхъӀэлӀэрэ гъунапкӀэм шъыпкӀэр Ем ынӀэ сыд пай тыщыкӀӀӀплӀэщт? ТылӀӀэубабзэу сыд пай тылутыщт? — Етхы Заурбий. — Ащ пай пшъӀэдӀ-кӀыжъ ЕрӀэхъыжъ лажъэр зилажъэм, ЫчӀыпӀӀэ е ащ ихъагъэм!»

Сыдэу тӀэ тызӀфӀэд нӀбгритӀлур бӀӀкӀэ: ТыфӀӀэлӀжъэнэу лъӀапкӀым тежъагъ. Тигуетныгъэ тырихъыжъагъ! КъытӀырыкӀоштым игугъу тиштагъ... ТыриочылӀэу тилъӀапкӀы

Тытет тигугъэ инӀӀпкы...

Уигухэлъ дахэхэр уукӀочӀышъунэу Афикъун кӀуачӀӀэ, Заур, Тхъэм кыуеу! БгъӀдахэу тидунай бӀэрэ къытхӀт! ФӀэщыпкӀ, гъӀкӀуатӀэ тименталитет: КъӀэгъӀлагъу зафӀэмгъӀэцӀыкӀоу, Сыд зиинагъи ыуж тыкъымынӀэу!

ТимӀэкъумӀэщылӀэ етӀӀф чыиф унӀэ КъытагъӀбгыни, нӀкӀы ашыгъэу АшӀошӀы шъхъае, тыгу ащ къынагъ Гу кыызӀӀӀкӀышӀыхъажъын ылъӀэкӀыгъ ТӀэкъуафӀэу къагъӀэнӀэгъагъэм... — ЕгъашӀи мыгъынӀэгъагъэм!..

ХӀэгъӀэгъу шъӀэныкъом ехъумэ тащӀӀп-сӀэуми, ТӀэди терӀс, тӀэ — тыадыгагъ, ТишӀӀӀ, тихабзӀэ хӀэтымынагъ. Джы тызӀэрӀэгъоижъ тыфӀежъагъ — ХӀэкужъым къекӀошъылӀӀэжъых. ГушӀор тимафӀэу тӀштӀэжъых.

ЗӀрӀӀтӀо закӀлӀэу тилофхэр кӀӀэмыкӀми, МакӀӀӀп къыддӀэхъурӀэр, тылӀӀӀпкӀ шъхъафит, ТӀӀрӀэмышъхъахи, тшӀӀӀщтым тыфит. КудӀэ джӀэмышх шъоу пхъӀэчаим хӀӀрӀдз, — Шъоур ащ пай иткӀлутыщтӀӀп, КудӀӀри ащ хӀдгъӀӀыщтӀӀп!

ЗыкӀныгъэ зӀдытиӀӀным тыпылӀӀэу Адыги урыси тызӀэхӀтыщт. ЗӀэкъошыныгъэу тхӀӀӀыр дгъӀӀпытӀӀт. Титарихъ зӀдгъӀӀӀӀт, шӀӀӀжыи тилӀӀт ТилъӀӀхъан къӀэтымгъӀӀушӀоркӀӀэу, ТапекӀоу гъӀӀӀхъумэ оркӀӀӀу!!!

## СызӀӀӀпищӀэу седжагъ

СыныбжыкӀлӀэу хӀэбзӀэ Ӏофи, унӀэгъо Ӏофи зӀдӀӀсхъыхӀэ зӀхъум, титхӀӀӀо шӀагъохэм къыхаутхӀэрэм икӀоу сяджӀӀнэу уахътӀэ къыхӀӀыщтыгъӀӀп. ТытхъӀӀӀпӀӀн тшӀӀошӀлӀэу тызкӀӀӀгуыщтыгъэ зыгъӀӀсӀӀфыгъор кыызӀэсым къыдгурылуагъ уныбжыкӀлӀэу, цыфмӀэ адебгъаштӀэу уахӀтӀэу Ӏоф адӀӀпшӀӀӀныр зӀрӀӀтхъагъор.

НепӀӀрӀэзымафӀэм унӀэм уисмӀэ, сыда адӀэ пшӀӀӀӀӀттыр, чылӀэм удӀӀсмӀэ пфӀӀӀуыщтӀӀп унӀэгъо ӀофӀэу дӀӀӀыр, ау къалӀэм ущыпсӀэу хъумӀэ, уахътӀэр зыдӀӀпхъын умышӀӀӀлӀэуи кыыхӀӀыкӀы. Телевизорми тӀэзӀӀцы, нахъыбӀэм узӀӀплӀын умышӀӀӀӀыщтхӀӀэри къегъӀӀӀлагъох. СызӀэмызӀӀӀрӀӀ радио цыкӀлӀум седӀӀлуныр ары. Сщымыгъуп-

шӀэу сыхъатыр 12-м ыкӀи 16-м амал илӀэу адыгэ къӀэтынхэр блӀӀзгъӀӀыхӀэрӀӀп. Анахъэу зымакӀӀэ семызӀӀщырӀӀр Хъа-къунӀэ Зарем. ЗаремӀэ сигушылӀэгъоуи, синӀӀлуасӀӀэуи щымытӀэу, ау сыгукӀӀэ сыдӀгъушӀӀэ сшӀоигъоуи сыщытыгъ.

«ТызӀӀгъусӀэу тыжъугъӀӀщхъ» зыфилорӀэ итхылӀыкӀӀэ къӀӀзгъотӀи сызӀеджӀэм, кыызгурылуагъ зыфӀӀэдӀэ цыфыр. Ар зӀрӀӀб-зылӀфыгъэ чӀфылӀэр, сӀмӀӀркъӀӀэр зӀри-кӀӀӀсӀӀр, изӀӀхӀэшӀыкӀ зӀрӀӀӀныр. МазӀӀкӀӀэ

къысатыгъэ тхылӀыр мӀӀфищкӀӀэ сыджыгъэ, джащ фӀӀдизӀэу узӀӀӀпищӀӀэу зӀхи-лъхъагъ.

СыфӀӀӀӀӀӀо ЗаремӀэ джыри джащ фӀӀдӀэ тхылӀхӀэр кытӀӀӀкӀигъӀӀхъан амал илӀӀнӀэу, исабийхэм адатхъӀэу, ищӀӀӀӀӀӀӀ-псӀӀу-кӀи хӀӀхъо зӀпытӀӀэу, джы зӀрӀӀӀӀӀ-фым фӀӀдӀэу цыфхӀӀӀри ыгъӀӀӀӀӀфӀӀӀӀ, ымӀӀ-кӀӀэ жъынч радио-м кылу-кӀӀ зӀпытӀӀӀнӀэу.

**БЛӀГЪОЖЪ Сафыйт.**

къ. МыекъуапӀэ.



Ишлүшлагъэ  
ОСЭНЧЪЭ

АР-м и Лъапкъ музей загъэпсыгъэр илъэс 90-рэ хуыгъэ. Гъогу шлагъо къэзыкӀугъэ культурэ лэжьэпӀэ гупчэшхом игъэхъагъэхэр зэкӀэ ащ иапэрэ лъэпсэгъэуцухэу Наурзэ Ибрахьимэ, БрантӀ Зэчэрые-хъаджэм, зэоуж лъэхъаным — Азэмэтэ Мин-Къутасэ, Ізхъхъэмэфэ Любэ ыкӀи ахэм аготэу мы лофышхор лъызгъэкӀотагъэхэу зэшӀозыхыгъэхэм ацӀэ епхыгъ.

Сыдрэ сэнэхьати, сыдрэ лоф-  
шагы анахь уасэ къезыты-  
рэр, ашагэм, афэуклохьгэм  
лэпкымкIэ шуагэу хэлъыр  
ары. Адыгэ музеир — лъэл-  
къым ынап: ащ адыгэм игъо-  
гуонаби, ищIэкIэ-пэукагъэри,  
ишэн-хэбзэ гъэчыгъэхэр кыи-  
зэригъэгьунэхэрэм нэлэрэ ма-  
фэхэм кьанэсыжью, охьтаклэм  
диштэу (Адыгэ хэкур) джы  
Адыгэ Республикэр дахэу ыпэкI-  
кIэ зэрэлъыкIуатэрэр кьыщи-  
лотыкIыгь.

Уилъепкъ ышъхъэ къырыкIуа-  
гъэр уиными, уцIыкIуми пшIэн  
фае, джашыгIум узышым  
гукIэгъуи, гумэкIи, гупыкIи  
фыуилъшт. АдыгI Республикэм  
и Лъепкъ музей лъепкъым  
итарих кIэзыгъэнчъу къызэ-  
риухъумэрэм фэдэ къабзэу,  
цыфыгъэ хабзэхэр къызэтэгъэ-  
нэгъэнхэм, лъепкъ нэшанэр  
кIэгъэтхыгъэным, лIэужыкIэхэр  
гъогу тэрэз тещэгъэнхэм сы-  
дигъуи лoфышхо дишIээ игъа-  
шIэ къырэкIо.

Адыгэ музейм ыныбжэ илъэс 90-рэ зэрэхъуэгъэмкӀэ зӀкӀэ лъэккым хэтхэм тызфӀушӀожьын, ащ зилахэ ин ыкӀи фӀэлъэкырэр хэзылхъэгъэ музей лӀфышӀэ пӀпчӀ тыфӀэрэ-зэн фӀае. Уегушпысэмэ, уиунэ-гъо кӀоцӀ ухэтми зегурьбгъэ-лошьюу, зылпхъу, шьӀо ебгъэгъо-тыфӀэ уелажьэ. ЗӀкӀэ лъэккым ышхъэ лӀф зӀбгъэзэфӀаныр, къэбгъэлъэгъоныр научнэ шап-хъэхэм атетӀу ыкӀи цӀыфхэм афилоптыкӀыжьиныр къызэр-ыкӀоп, ар оснӀчӀэ шӀушӀагъ.

Ильэпкъ ыпашъхъэ шлушлэ-  
гъабэ цыри! сэ зигугъу къэс-  
шыштым. Ар илъэс 20-м ккы-

клоц! Адыгэ хэку краеведческэ музейм идиректорыгъэу, нэужым Лъэпкъ музейм иначунэ юфышлэ шхьэлагъэу, сыдыгбокли лъэныкъуабзклэ музейм зыналэ тетыгъэу лэшхьэмэфэ Любовь Мэрзанэ ыпхьур ары. Адыгэ бзылфыгъэ еджэгъэ-гъэсагэ. Къуаджкэлэ лэшхьэмафэхэр — мамхыгъэх. Ау Любэ ятэу

тет адыгэ пшъашъэр очнэу дэ-  
гъоу щеджагъ, ар кыуухыгъ ыкли  
«Iэягъэр Iужьуклыгъэти» Ады-  
гэ хэкум кыыгъэзэжыгъ.

Игъэсэныгъэ елъытыгъэу, лэщхэмэфэ Любэ хэку музейм юфшлэныр щыригъэжьагъ. Ащ дэжьым музейм идиректорыгъэу Азэмэтэ Мин-Къутасэ, юфшлэкIо емызшыжьэу, шлэ-

зицияклэхэр етлүпшыгъэу ашы-  
гъэх, адыгэхэм революцием  
ыпэккэ ящылэклагъэр, револю-  
цием зэрехъулагъэхэр, граждан  
заор, ащ ыуж лъэккым ищы-  
лаккэ хуыгъэр — колхозхэр,  
совхозхэр, гъэсэнэгъэр, куль-  
турэр лъэккым зэригъотыгъэ-  
хэр кылуатэу, Хэгъэгу зэош-  
хом имашо нэм кыккигъэу  
уцоу, Теклоныгъэшом имэханэ  
ккигъэтхъэу ыккы зэоуж илъэс-  
хэм Адыгэ хэкур зедэлъжхэзэ  
(хэку музейи ахэм зыккэ  
ащыщэу) зэтырагъэпсыхыжэ,  
адыгэ лъэккыр даху ыпэккэ  
зэрэпыкклогъагъэр — ипромыш-  
ленность баеу, имэкъу-мэщ  
уигъэгүшоу, икультурэ гъэхэ-  
гъэхэм атамэ зызырилэтыгъэр  
— экспозицие дэгъу зэфэшъ-  
хьафхэмккэ къаушыхыатыгъ.

Ізшъхьэмэфэ Любэ зипэщэ Адыгэ хэку музейм иколлектив хэхъуагъ, отделхэр — прирөдэмкӀэ, ижырьэ тарихымкӀэ, охътӀкӀэ тарихымкӀэ, фондымкӀэ, музей лофтхьабзэхэр зэхэщӀгӀэнхьымкӀэ бзу иӀэ хуьгъэх. Коллективым нӀбгырэ 20 фӀдизмӀ лофт шашӀ, ахӀр зӀкӀэ

ахэм магнитофон джэдэжэу  
килограмми 10 — 15 нахы-  
бэ кээзыщэчэрэр ыдалыгыг,  
зылуклэрэ цыф губзыгэхэм  
кьалотэрэ пстээр, амакэ ты-  
ратхэщыгэх ыкли ежхэри дат-  
хэщыгэх. Нэужым, я 80-рэ  
ильэсхэм Адыг хэкум куль-  
турэмклэ игьэлорышланлэ игьоу  
ыльэгуй, автобус мыинэу «Ку-  
бань» зыфалощыгэм фэдэ кьа-  
ратыгьаг. Ащ музейм «иунгэо  
дахэ» — иколектив хэтхэр  
— директорри, научнэ лофы-  
шэхэри зэдитысхэхэти, ягопэ  
дэдэу ялофшлэн пшээрлыхэр  
зэшлуахыщыгэх. Зыгьэиныыр,  
зыгорэм шьханырпллыныр,  
зыр нэбгырэ кьызыгьафэщы-  
гьэл, зэфэдагьэх.

Сэ сшыхэкэ 1979-рэ иль-  
сым институтыр кьэсыухыгэ  
кьодыеу Адыгэ хэку музейм  
научнэ лофшлэу сыхухы, ильэс  
13-рэ лоф шысшлагэ. Мы кол-  
лективым фэбагэу хэлыггэр,  
лофшлэным нахэ ныхьэ зилэхэм  
гуетыныгэу фыраплэм тэри ты-  
зэрэкэрэпллыштыггэр, тызэ-  
раплуггэр, музей лофшлэкэм  
тызэрэфаггэсаггэр, ар шлу  
зэрэтаггэлэгууггэр, тильэпкэ  
тарихэ зэрэтаггэшаггэр тшы-  
гушшэрэп.

Ёшхьэмэфэ Любэ и Ады-  
 гей, иадыгэ лъепкэ илъэс 50  
 лэп-цыпэм пылухьэнчъэу за-  
 фэу фэлэжыгэ. Цыф зещаклэм  
 фэлэжэгэ, IoфшлэкIэшлум фы-  
 тегъэпсыхьэгъагэ. Ёшхьэмэфэр  
 музеим ипашэу зычытыгъэ  
 уахътэр советскэ культурэм  
 хэпшыклэу аныхэ зыккызиш-  
 тэгъэгэ уахът. Къэсэшлэжы  
 1982-рэ илъэсым Адыгэ хэ-  
 кур зызэхашагъэр илъэс 60  
 зэрэхьугъэм епхыгъэ экспо-  
 зицие игъэкIотыгъэшхор къэ-  
 лэ парк кIыбм цашыгъэгъэ  
 апч унэхшом, нэр лIэпихъу  
 зэрэшагъэхъазырыгъагъэр.

Ізшъхэмэфэ Любовь Мар-  
занэ ыпхъур мы аужырэ илъэ-  
сы 5 — 6-м тысыжыгъуэ щы.  
Ащ ишлушлэгъэ инрэкӀэ ицӀы-  
фыгъэ хэбзэ дахэрэкӀэ, аныхъ  
щытхуцӀэ лъапӀэу «Адыгэ  
бзылъфыгъэ еджэгъэ-гъесэгъэ  
лъэгъупхъ, узыкӀырыплӀын  
цӀыф» зыӕплӀоштыр кыӀэгъы-  
гъуэ тэгугъэ лоф дзышлагъэ-  
хэм. ПсауныгъэкӀэ тыфӕлӕло,  
имузей лофшлагъэ лӕужжэм ха-  
гъахъозэ, лъэгаплӀэхэм анэсын-  
хуэ, ыцӀэ ацымыгъупшэнэу  
фэтӕло.

**МАМЫРЫКЪО** Нуриет.



**Шысхэмклэ** (сэмэгүмклэ укыиклэу) я 3-р Іэшъхьэмэфэ Люб.

Мэрзанэ охтэ зэгурымыло  
пльыр-стырым адыгэ унэгъуабэу  
«кулакыцэр» кызыпагътаджи,  
ращыгагъэхэм ащыщ. Джашы-  
гум сабый быныр Чэчэным  
щыпсэунэу хьугъэ. Зыхафагъэ-  
хэри зы кавказ лъэпкэ зэгъфа-  
гъэхэти, гум ранагъэхэп. Любэ  
исабыгъо-ныбжыкыкIэгъу мы  
чыпIэхэм ащыкIуагъ, кьалэу  
Грознэм дэт Къэралыгъо ин-  
ститутым тарыхымыкIэ ифакультет

ныгъэшхо зылэкълэлыгъэ Лебеденко Любовь Игнатенкэм акырыпллыгъ, музей юфым ежми лъэшэу зыритыгъ. 1963-рэ илъэсым къышегъэжыагъэу лэшхэмэфэ Любэ илъэс 20-м ащ ипэщэгъ. Зэгорэм пхъэ хьакур шагъэпллэу, нэгыри 4 нахъ зылумытыгъэ музейм мы советскэ лъэхъаным дахэу зыштагъ. Музей юфшлэныр лъэшэу шагъэллэшыгъ, экспо-

шлэнэыгы, акылыи зилэхэу, зэгу-  
рыло-зэфэгумэкыжыхэу, зэкы-  
рыплыхэу, лэпкы лофыр алуа-  
гэмэ, ашыхэ лофи ашломыло-  
фыжыэ — патриот дэдэгэхэ.  
Кызыралотэжыштыгэмкэл,  
музей экспедициехэм, коман-  
дировкэхэм нэгыри 2 — 5  
— 7-у зэхэтхэу, рейс автобус-  
кэл клоштыгэхэ. Ау ялорэ яшлэрэ  
зэтэхэу, яэхэу шүлэгэу ины-  
гээти, ашлокыныгэп. Этлани



## ПЕНСИХЭМКИЭ ФОНДЫМ КЪЕТЫ

# Судым илофышлэхэм аlyклагъэх

Пенсиехэмкӓ фондым Шӓуджӓн районымкӓ игӓэорышлӓпӓ илофышӓлэху Платыкьо Ларисӓрӓ Набӓкьо Хьалимӓрӓ район судым илофышӓлэхэм зӓлукӓлгӓу адашлыгӓ. Пенсиехӓр непӓ кызызӓралытӓрӓ шалхӓээр ахэм гыӓпсынклӓ цыф-

хэм фитыныгъэу ялэхэр ахэм джыри  
зэ агу кьагъэкыжыгъэх, анахь шхьа-  
лэу фондым илофшэн кыхьэгъэщын  
фэе лъэныкъохэм зэдатегушылагъэх.

ПенсиехэмкӀэ фондым испециалист-хэм кӀыхагъэщыгъэхэм ащыц пенси-

ем игъэпсын еж цыфхэри чанэу хэлъжэнхэ ыки лицевой счетым изытет лыпплэнхэ фаеу зрэхьытыр. Фондым и Интернет нэклубго пенсиер зыщызэрэуагойрэм изытети, lofshlэгъэ илъэхсхэр кызэралъытэрэри, lofshlanlэ

# Урок афызэхацагъ

Пенсиехэмклэ фондым клэлэеджакло-хэм апае программэ гэнэфагъэу ыгъа-хъазырыгъэм кыдыхэлъытагъэу сту-дентхэмрэ клэлэеджаклохэмрэ фондым ичылплэ органхэм арагъэблагъэх е ежэ специалистхэм гурыт, профессиональнэ ыкп апшъэрэ еджаплэхэр къаклухъэх, урокхэр афызэхашэх. Ащ фэдэ урок джырэблагъэ Пенсиехэмклэ фондым Тэхутэмкыкое районимклэ игъэлоры-шанлэ илэшэу Цукьо Саидэрэ пен-

сиехэм ягъэнэфэн, якълэпытыкълэжын  
ыкълэ ятын афэгъээзэгъэ отдeлым ипa-  
щэу Еутых Саидэрэ къуаджэу Ады-  
гeякълэм дэт гурыт еджаплэу N 19-м  
шызэхашэгъагъ.

Цуекъо Саид Урысые Федерацием  
пенсиехэмкӀэ исистемэ зэрэгъэпсыгъэм  
игъэкӀотыгъэу кытегушылагъ. Мыш дэ-  
жымь ныбжьыкӀэхэм аныбж хэкӀотэ-  
нышъ, пенсием нэсынхэм емыгушы-  
сэхуэ, аш игъэпсын [эпдэлэл зэрашырэ

зэрэмытэрэзыр кыышыхигъэщыг. Непэ  
щылэныгъэм шапхъу кыгъэуцухэрэмкэ  
пенсиеу пфагъэуцутым уныбжыккээ  
уегушысэн фаеу зэрэщытым, ныбжыр  
экхуаут а уахтэр кэсэмэ класэ зэ-  
рэхуаутым клигъэтхыг.

Ащ пьдзагъэу пенсиехэм ягъэпсын, яклъытыкыжъынклэ ыкли ятынклэ шапхъэхэм афэхугъэ зэхъоклыныгъэу 2015-рэ илъэсыр кызыхъхэм клуачлэ зилэ хъугъэхэм Еутых Саидэ къате-гушылагъ. Пенсир зыфэдызшътымклэ лэжъапклэр мыгъэбылгыгъэхэу, «конвер-тым дэмылгъэу», шъхъихыгъэу кыгуа-

кязытыгъэм страхованиемкӀэ внос-  
хэр зеригъэхыгъэхэри щызэрагъэшӀэнхэ  
альэкӀышт. ЗыгорэкӀэ мытэрэз халъэ-  
гъуагъэмэ, игъом ахэр лофшӀапӀэр кязы-  
тыгъэм рагъэгъэтэрэзыжынхэ амал яӀ.

Залуулэгхум икэлүхум Пенсиейэхмклэ фондум испециалистхэм судум илофышлэхэм яупчлэхэм джэуапхэр аратыжыгыгэх.

тыным, лошлэгъу ильэс пчъагъэу уилэм,  
уныбжь нэсыгъэми, нахь класэу пен-  
сиер ябгъэгъэпсыным мэхъанэ зэралэр  
аш ипсалъэ къыыхигъэшыгъ.

Нэужым Пенсиехэмкэл фондм ипа-  
щэхэм учебникэу «Все о будущей  
пенсии: для учебы и жизни» зыфилорэр  
кэлээджаклохэм аратыг. Урок ужым  
зихэхьогьоу зыуклагэхэм кызэра-  
луагьэмкэл, мы зэлуклэгьум ишулагьэкэл  
пенсиехэм ягьэпсын фэгьэхьыгьэу  
зэрагьэшагьэр, кьагурылуагьэр бэ ыки  
ахэр тапэкэл агьэфедэжынхэм ыуж  
итыштых.

ДЗЫБЭ Саньет

## ДЖЭХЪНЭМ

## Рассказ

Жыыбгъэр лъэшэу кыли, чыгум кытетэкъогъэ пкляшээр ыгъэчэрэгъуэ дилъэсэягъ. Ащ лыпытэу бгъэнышхъэ гъугъэхэм лэллэ-лэллэхэу кьахитхъыхи, жгъэибзэу ыцунтхъэхэзэ, зыд-дихъыгъэх. Сапэм зиутлэрэхь, нэм ымылэгъурэ кыуачлэ горэм кыпхъотагъэм фэдэу, губжыгаеу зыкыритэкъухагъ. Жыым чыылэмэ папцлэу кыкли-хъагъэмкӀэ кымафэр зэрэмы-чыжьэр нэфагъэ. 1942-рэ илъэ-сым ибжыхъэ иаужырэ мафэхэр кыпчыжьыщтыгъэх...

Зэехъаблэ тхымафэ хъугъэу нэмыцхэр щыхъушлэщтыгъэх. Цыфхэр хэгъэкхи, псэушхъэхэм заушъэфыгъагъ. Щынагъор пщэгъо шлуцлэу нэбгырэ пэлч ышхъагъ итыгъ. Аджалым иджэ-нэ кьочлэ шой зынэмысыгъэ унагъо кыгъэнэгъагъэп. Теха-клэм гоуцагъэхэри кыуаджэм кыдэкӀыгъэх. Ахэр ары нахъ жыалымэу кычлэкӀыгъэхэри...

Непэ, адрэ мафэхэм афэ-мыдэу, полицейхэм аубытыгъэ цагум щыжъотыгъ. Нэфильэр кыкӀидзыгъэ кьодыеу, Совет хабзэм бэшлагъэу зыцэ фэ-зылтыщтыгъэ Хъашлуцлэ нэмыц заулэ игъусэу, унэгъо шхъа-рыклэу арыхъэхэзэ бзылфыгъэ нэбгырэ пшыкӀуз чылэ пчэ-гум кыралъэшъуагъ. Ахэм якӀый макъэ кыгъэлъэстагъэ-хэу ягупсэхэри кызэхэлъэ-дагъэх, ау якӀолэнхэу амал ялагъэп. Иашэхэр лъэныкӀо псэ-умкӀи гъэзагъэхэу, нэмыцхэм гъэрхэр кыахурэйгъэхэу щы-тыгъэх. Быным кыхатхыгъэ-хэм янахыбэм зафэпэнэу игъо ифагъэхэп. ЧӀэгъчлэлъ пӀуа-клэхэр жьым кырицэкӀыжыгъэ-гъэхэу, ащыцэу лы пцӀанэу агъэбылтыщтыр амышлэу, акы-шъохэр чыылэм ыгъэдыгъэхэу ахэр зэхэтыгъэх. Гоцэфыжъ сабий быдзашъор ыбгъэ зэрэ-клэлъэу цагум кырадзыгъ. Мазэ нахъ зымыныбжъ шъэ-ожыер зэпымыоу гыштыгъ. Ным зэрилъэкӀэу, фэбэ тӀэкӀоу клэтыжымыкӀэ илфыгъэ ыгъэ-фэбэнэу пылыгъ. Фриц мэхъа-джэр ащ игъ макъэ езэщыгъэу, «щегъэгъэт а кӀыирым» ылуи, кьетлыргугъ. Гоцэфыжъ ынэ-хэр щынэм кыригъэкӀотыгъэ-хэу, гуланкӀэ сабыир джыри нахъ пытэу зыкӀэриубытагъ. Шъэожыем ным ыбгъэ зэрэ-луфэу лэсагъэ. Ошлэ-дэмышлэу нэмыкӀ нэмыц шъэджашъэ горэ кьатхъуи, «а шъуздэкӀоштым мыр зыкӀи щыуищыкӀэгъахэп» ылуи, сабыир Гоцэфыжъ лӀкӀи-тхыгъ. Быдзыщэ фабэр кы-лурегъэутхэу ар ыгъэжъажи, ныхэм ащыцэу нахъ благъэу кыкӀларытыгъэм жэхидзагъ. Гоцэфыжъ кьэкӀый лфыгъэм зылъидзыгъ, ау нэсынэу игъо ифагъэп. А нэмыц дэдэм кы-зэрихъакӀи, шхончлэбымкӀэ бзылфыгъэм ынэгъу зэхэлъ кье-уагъ. Гоцэфыжъ ынэхэм ду-наир ащыушлункыгъэу, лып-сэу кылуныгъэм ытхалэжы-зэ, лъэбэкъу заулэ кызэкӀи-дзэжы, зэхэфагъ. Ардэдэм сабым кыригъэблыгъэ быдзы-щэр зыдэкӀон ымыгъотэу иджэ-набгъэ бжыгъэшхоу кыри-жыгъ. Ныом сабыир зылуи-мыхыкӀэ зэрэфэмыушъу-щтыр кыгурэлоты, псынклэ-псынклэу зылуигъэкӀодыкӀыгъ.

Гоцэфыжъ, джыри зэрэпэрэ-загъэу, ышхъэ кылати, ынэ-кухэр имыфэжхэу лфыгъэр зыдахырымкӀэ пльагъэ, етланэ псэушхъэ улагъэм фэдэу, ыма-къэ кызэрихъэу ижъ екъуфэ-клэ, кыигъэ...

— Хъашлуц! Зыкъэшлэжы!.. Сыда пшлэрэр?!.. — Къоджэ-дэсхэр кьэзэрэгъэкууагъэх.

Ау Хъашлуцлэ дэгугъэ ыкӀи нэшугъэ. Адрэ нэмыцхэм ягъу-сэу, лашэлъэбымкӀэ ятыргузэ, бзылфыгъэу зэхэжоужыхэрэр чылэ дэкӀыгъомкӀэ рафыжъа-гъэх.

Чыылэмрэ гуклаемрэ зэкӀалы-лагъэхэу, псынжъ дыигъэм ханэхэзэ, тхымыкӀэ отэрыр ябын-хэр, ялфыгъэхэр, ягупсэхэр тӀэкӀу шлэ кьэси нахъ апэчы-жъэ хъухэзэ, амышлэрэм фа-клэщтыгъэх...

— ШъуелъэкӀон! Шъулякьохэр шъульэшъухэу чэщ ты-жъугъэхуш! — Нэмыцхэм кыфагъэшъошэгъэ полицей бгъэхэлъым епци, джэдыгу пшӀапӀэмкӀэ ыгъэлыдыжызызэ, Хъашлуцлэ гъэрхэм ахэкууагъ. Етланэ, ыгу етыгъэу илоф зэри-гъэцакӀэрэм гу кылыаригъа-тэ шлоигъоу, шхончлэбымкӀэ нахъ кыпӀэблагъэу клорэм, емы-плъэу клэцӀуагъ. Ар ныбжэ зилэ бзылфыгъэу кычлэкӀыгъ. Огъур фэмыщчэу, «ыхъ» — ылуи, шъузыр зэхэтысхъагъ. Нэгъушъо зэпӀагъэр узым нахъ зэфыригъэцагъ. Нэпсымрэ лымрэ ылуис щызэхэкӀухъа-жыгъэхэу, лӀпылэгъу фаеу шъузыр гулалэу кыдӀеплыягъ, ау Хъашлуцлэ лъакъокӀэ джы-ри зэ ащ елункӀи, жэхэкууагъ.

— Тэдж зэ, тыгу зэлымы-гъахъэу, джащ кызэбгъэхъукӀэ мы шхончлэбыр кыпклэцӀы-рысфыпэщт!

Иэ лъэныкӀомкӀэ псынжъым ыгъэшъугъэ джэнакӀэр рилъэ-шъохыжызызэ, шъузыр кьэпцӀы-мами зэ кызэкӀэлагъ, ау кыары имылэжъэу, етлани зэкӀэу клорэе-жыгъ. Джэнэ мыгъор утлэрэ-хыгъэу, лъэпэдынчъэ лъэкъо псыгъохэм арищэкӀыжыгъ. ШхъакӀом ылыцӀышъо тыристы-кызызэ, зыгорэуштыр ар кызэ-шлотысхъажыгъ, кьэтэджыжы-шъун фэдэуи гу кызлэпишы-хъажыгъ, ау зыкыфэлэты-жыгъгъэп. Нэплъэгъу пшыгъэр уашъом дихъытӀи, дзыжыым фэдэу зэхэгъольхъажыгъ.

Ащ фэдызым нэмыцхэр Хъа-шлуцлэ кылылпӀэхэу щыты-гъэх. Джыдэдэм гумэхэагъэ кы-зызыхигъафӀэкӀэ, ежымыи шӀу рамыгъэхыныу кышхъэути, ынэхэм лъыр кьателъэдагъэу шъузым шхъащылъэдагъ. Ау ащ иутынхэр адрэм кышлэжы-щтыгъэхэп, ынэкухэр мысы-сыжыхэу, аужырэу хэщэтыкӀы-жыи, ыпсэ хэкӀыгъ... Хъашлуцлэ зыфэмыегъэхэ чэщыр псынклэу кыашхъащыхъагъ. Нэмыцхэр кухэм арысыгъэхэти, джэдыгу фабэхэм зачӀаухъумэжыи, гуп-сэфэу зэхэгъольхъагъэх. Гъэр-хэм Хъашлуцлэ апагъэуцагъ. Ау изиусхъанхэр имыгъусэхэ зыхъухэкӀэ, Хъашлуцлэ щынэ-щтыгъэ. Бзылфыгъэ зэкӀагъэми джы ащэхэрэр, ахэм агухэр зэрэпытэхэр дэгъоу ышлэщтыгъэ — ышлэщтыгъэ хэбзакӀэу зы-гоуцагъэр зытемыкӀокӀэ, кы-малэ зэрэхъугъэр шъэфы зэрэ-

мыхъуштыри, непэ Гоцэфыжъ кьехъулагъэр кызэрэфэмыгъу-штыри. Ау ахэр зэкӀэ етлан, джы ежыр, Хъашлуцл ары, зы-кыуачлэ илфыри, тетыгъор зи-ери.

Иашэр зэдыригъадзи, гъэр-хэр нахъ зэпӀэблагъэу зэхигъэ-зыхъагъэх. КлэцӀаджэ хъугъэ-хэми, ахэм янэплъэгъухэм ма-шлоу кыакӀэустхъуыкырэп фэ-мыщчэу зызэригъэзэкӀи, клэзэзэу тутыныр клыгъэнагъ.

Чэщым онтэгъоу чыгум зы-кытыригъэкӀагъ. Нэмыцхэм клэко шлоижъэу кьафадзыгъэ-хэм зыгорэуштыр закӀуацӀащы-хыи, Гоцэфыжъэр игъусэхэм-рэ, шхъадж игупшысэ хылыгъ-хэм ахэтэу, загъорэ гыи макъэ шъэфкӀэ рэхъатыгъор ауко-зэ, шлункым ыдырыигъэх...

Хэчъыегъэнба зычилоштым, Гоцэфыжъ исабый цыкӀу ыкӀы-шъо шъабэ кынынэсыгъэ фэдэу кышхыгъэу зэм кьэлъэстагъ. Чые гумэкӀым джыри зэрэ-хэтэу, ылаблэхэр сысхэзэ, псынклэу зэхъожыгъ, ау чы-лэм ыгъэдыгъэ ылыцӀышъо лэб нэмыкӀ зи зыхышлагъэп. «А синан, а силашӀу, силфыгъэ зыкӀэратхыгъэ бгъэгум гъуа-нэу фэхъугъэмкӀэ спсэ гъоткӀо-гуаткӀоу хэпшыжыри, — нэ-псыцэ инхэм гъогу сэлэ шлоу Гоцэфыжъ ынэгъушъо тегъэм лъэуж фашызызэ кьэтэкъохыгъэх, — скӀоцӀ зэрилъыгъэр ары нылэпи гу зэрэщысфэгъэр. «Гоцэфыжъ ымакъэ инэу лоу гъогынэу фэягъ, ау ыцапэхэр пытэу зэтырикъузэхэи, икӀый бзэмылу, ычый лъынфэхэр ыцунтхъэхэзэ, ыдырыжыгъ... — Шъукъэтэдж! — Хъашлуцлэ ымэкъэ губжыгъэ нэфшъэгъо чылэр зэпӀэбзыкӀэу шъуэхэм кьахэбыбагъ. Адрэхэри гулэхэзэ, фэбэ тӀэкӀоу зыхаубытагъэр жыи папцӀэм ахитхыжызызэ, кызэхэтэджагъэх.

Сыд делэ нэгъуа шъуыгъыр?! Псынклэу сатырэу шъукъэуцу! — Хъашлуцлэ кьамыщыр ыгъэ-шъуизэ гъэрхэм ахэлъэдагъ. Ау Гоцэфыжъ инэплъэгъу дыигъэ кызэрэтегъэлъэдагъэр зельэ-гъум, кызэтэуцагъ. Етланэ блэгъабзэу кыкӀэрыхыи, ыцэ шъугъэхэм лупсэу кьадэчыгъэр лӀкӀыбкӀэ луилъэшъуэзэ, кьелы-шъэшъагъ: — Шлэхэу лӀагъэм уехъуапсэу укъэзгъэнэщт о зым. А унэхэр кытӀэтӀхэу укызэ-рӀэслуппыжыэрэмкӀэ сыбгъэщынэн кызшлэомыгъэшл...

Гоцэфыжъ ынэгъушъо зы лы-пцэ кышхыжыгъэп, джа благъэу зэрэщтыгъэу хафэу лущыпцӀыкӀи, кыриложыгъ:

Сэ сылӀэгъах, Хъашлуцл, джы о уихъадэгъу сымылъэгъоу мы дунаим сытекыштытэпышъ, угу иубыт.

Хъашлуцлэ ылаблэхэр кьэсы-сыгъэх, шхончлэбыр кыди-дзыи, Гоцэфыжъ ыжэпкӀэ кычылгъэуцагъ. Етланэ хафэу лущыпцӀыкӀи, мычыжъэу щыт нэмыцхэм адэжыкӀэ шхъащэ ышлызэ, кылуагъ:

— Зэ, зэ, а уапэ илпыр пшлагъэ, мыхэм ялытыгъэ-мэ сэ сымэлэи.

Гоцэфыжъ ынэплэ члэгъхэр псынклэу, псынклэу кьэхъу-лэблагъэх. Хъашлуцлэ кылонэу зыфэягъэр дэгъу дэдэу ащ кыгурыуагъ, ау щынэм ыгу зэрэригъэушъуыкыгъэр кыз-хигъэщынэу фэягъэп.

Пчыхъэ хъазыр хъугъэу нэ-мыц дзэ улэшыгъэм яуцупӀэ нэсыгъэх. Гоцэфыжъэр игъу-сэхэмрэ ахэм афэгыкӀэнхэу ыкӀи афэпщэрыхъанхэу ары кыкӀафыгъэхэр. Пыидзэм япа-щэ клэлэ ныбжыкӀэу кычлэ-

кыгъ. Штагъэу зэхэт бзылфы-гъэхэм ар кьакӀэрыхыи кьа-хэплыхъагъ. Етланэ Гоцэфыжъ лӀлэ кыфиши, «некло» кы-ригъэкӀэу, шхъащэ кыфишыгъ. Адрэхэр нэмыкӀхэм зэтыраго-щагъэх. Гоцэфыжъ жыыр фи-мыкъоу, ычый етхъожызызэ, кызэхэтисхъагъ. Ау чыгум нэсынэу игъо ифагъэп, зэолӀ джэдитӀу кыгольади, пащэр зычлэхъажыгъэ ухъумапӀэм члалъэшъуагъ. Гоцэфыжъ кы-члэлъэтынэу зэм зыкыпхъо-тагъ, ау кьэзылъэшъугъэхэм язым иогъоу ытхыцӀэ кыте-фагъэм ылъэ кыкӀыгъэзыгъ. Бзылфыгъэ клэцӀаджэр «а синан» ылуи, чыгум лъэгон-джэмышхъэкӀэ кытетисхъагъ. Ар шломакӀэу дзэолӀыр джы-ри кыжэхэлъэдагъ, ау пащэм ымэкъэ пхъашэ кызэтэригъэ-уцагъ. Ежъхэм абзэкӀэ зы-горэ арилуи, тӀури члэгъэкӀы-жыгъ. Етланэ Гоцэфыжъ кы-клэлъырытисхыи, урысыбзэ кьабзэкӀэ «фрау, вы в поряд-ке?» ылуи, кьеупчыгъ. Гоцэ-фыжъ пшъыгъэу ышхъэ ыгъэ-сысыгъ.

— Меня зовут Штефан, встаньте, давайте я Вам помо-гу, — Штефан шъабэу кьэ-лаби, Гоцэфыжъ ылэдакъэ кы-клэлагъ. Гоцэфыжъ машлоу пылэбагъэм фэдэу, зылуидзыгъ.

— Я не причиню Вам вре-да. Пожалуйста, встаньте, Вы можете простудиться.

— Это не страшнее того, что случилось со мной те-перь, — Гоцэфыжъ ерагъэу кылузыгъ.

Фрау знает русский? — Штефан ыгъэшлагъоу кьеплыгъ, — позвольте узнать откуда такая образованность?

— Я учительница, — Го-цэфыжъ инэу жыи кыщи, кы-пигъэхъожыгъ, — была...

— Я уже сказал, что не причиню Вам вреда, просто научитесь делать то, что по-ложено.

Нэмыцым гукӀэгъоу кыхэ-фэн ылъэкӀыштыр Гоцэфыжъ ышхъэ зыкӀи кыыригъэубытын ылъэкӀыштыгъэп. Ау нэшхонти-тоу кытегъэлъэдагъэхэм зы гъуаткӀуи жьалымыгъэ акӀи-лӀэгъуагъэп. Зым ыуж зыр итэу гупшысэхэр бзылфыгъэм ыгу кьэзэрэтекъуагъэх. Ау ана-хъэу кыуачлэ кьезытыщтыгъэр зэгорэм илфыгъэ ылъэгъужы-ным ихъопсэгъо лашӀу арыгъэ. Гоцэфыжъ лэу кьэщыгъэм зы-тыригъакӀэзэ, ерагъэу кызэ-шлоуцожыгъ.

— Вот так лучше, как Вас зовут? Вы уже знаете для чего Вас привели сюда? — Штефан пхъэмбгъукӀэ зэхэу-лӀэгъэ стол пӀлэмыем клэрыхыи, псы стаканэу тетыр бзылфы-гъэм кырихылылагъ. Гоцэфыжъ дзэ пащэм иаужырэ гушылэхэр ежыр зэгъуафэгъэр арэу кышлэши, дӀпкыым зыридзы-лагъ. Штефани ар кыгурылуа-гъэу, псынклэу зэкӀэклотэжыгъ.

— Я Вас не трону, Вы не-правильно меня поняли, по-жалуйста, успокойтесь.

«Емынэ шлуцӀабзэм уехъ, «неправильнэ» тэрэзэу кыз-гурыгъалоба узыфэе шыпкър», — Гоцэфыжъ ыгукӀэ зэрило-жыгъ. Мыщ дэжыым иджэнаб-гъэ хъулыфыгъэм ынэхэр кы-зэрэтегъэлъэдагъэхэм гу лъи-тагъ. Гоцэфыжъ кьэгъуи, ылэхэр ыбгъэ дэжъ щызэкъуиубытагъэх. Штефан лъэбэкъуиутӀукӀэ ар зы-дэщытыгъэм кьэси, ылэхэр кы-зэкъуитхыгъэх.

Вы кормящая? — ылъэгъу-гъэр зэрымгуапэр кыхэщэу,

Штефан кьэупчагъ. — Хотя зачем я спрашиваю, и так все видно.

— Действительно, зачем спрашивать о том, что сотво-рено Вами же, — Гоцэфыжъ инэплъэгъу клэсагъэу нэмыцым кьеплыгъ.

— Вы несправедливы, я не имею к этому никакого от-ношения, — Штефан кьэпхъэ-шагъ, етланэ тутыныр кып-хъуати пчэмкӀэ клэзэ кызэ-рилоклыжыгъ. — Приступай-те к своим обязанностям.

Гоцэфыжъ ыгу хэкӀыплэнчъэм игопэгъу кыгъэгырызгъ, ау ар ежыр ары нылэп зышлэщты-гъэр...

А мафэм кышхыублагъэу, Гоцэфыжъ иуашуи ичыгуи зэ-фэдэхэу шлуцлэ хъугъэх. Хъау, адрэ игъусагъэхэм ялытыгъэ-мэ, Тхъэм ынэшлэу кышхыфагъ пӀоми хъуштыгъ. Штефан гу-клэгъу хэлъэу кычлэкӀыгъ. Го-цэфыжъ ыцӀэ кылонкӀэ шло-кынэу «фрау» ылэзэ кьеджэ-щтыгъ. Ары кьэс, ащ кыкӀырэр ымышлэу, Гоцэфыжъ ыгукӀэ «умэхыгъэу сэлъэгъу, орымэ фраур» ылоты цӀацӀэщтыгъ. Апэ дэдэ Гоцэфыжъ лӀлӀэкӀэ кы-нэсырэм укӀ тырилыхъанэу Ште-фан зэкӀэми афигъэпытагъ. Етланэ щыгыныкӀэхэр, нэмы-клэу ищыкӀэгъэщтыр кыфи-хыгъэх. Гоцэфыжъ утынэу ра-хыгъэхэр тӀэкӀу-тӀэкӀуэ хэкло-клэжыгъэх, идхагъи кыгъэ-зэжыгъ, ау ежыым ар кье-хылыэкӀы хъугъэ.

Штефан инэплъэгъу, ыпэрэ-хэм афэмыдэу, нахыбэрэ кызэрэщыуцурэм гу пытагъэу Гоцэфыжъ ышлэщтыр ымышлэу хэтыгъ. Ежъ хъулыфыгъэ ныб-жыкӀэми ар шлурышлоу кызэ-рӀэклэмыфэщтыр дэгъоу кыгу-рылоштыгъэ. Лъэкл зилэхэм яжъалымыгъэкӀэ Гоцэфыжъэр ежыырэ щылэныгъэм инэпкӀэ зырызхэм атетыгъэх. Ежыр фэрэи, ыгу рыхыгъэ бзыл-фыгъэр лӀкӀэклынэу зы амал кыуапи зэрымилэри зыдишлэ-жыштыгъэ, ау ащ фэдэ хъакӀэ-кьокӀагъэкӀэ зыфаер кыдихы-нэу Штефан фэягъэп. Заоу зыхэтхэм шлулӀэгъум щигъуа-гъэп ыкӀи шчылылагъэп. Ау дунаим ихабэхэр цыфым изэхэшылӀэ нахыи нахъ лъэ-ших. Штефан зэкӀэ цыф лъэп-къэу зэрихылылагъэхэм зыкӀи афэмыдэгъэхэ адыгэ бзыл-фыгъэм гукӀэ зыфищигъэ ыкӀи игупшысэхэр ылъэхъагъэх. Го-цэфыжъ ащ фэдэ фыштыкӀэм зыкӀи ыгу ыгъэжъугъэп, ау фэмырзэни ылъэкӀыштыгъэп. Ишхъэгъусэ гупсэу заом ип-лыр-стырыплэ хэтым ычылплэ-клэ техаком кыдеклӀыкӀын зэ-рӀэфаем машлор кыкӀидзэщтыгъ. Ау ащ зэрӀэклӀыштыр джы ышлэщтыгъэгон. Хъашлуцлэ кы-зэрэшлэмышлыгъэу Гоцэфыжъ илоф зэрэзэпыфагъэм чэщи мафи ыгъэгупсэфыштыгъэп. Ежыым илажыкӀэ насыпынчъэ хъугъэ бзылфыгъэм джыри нахъ жьалымэу игухъэ-гужъ зэрэтырикъутэщтыр ымышлэу егупшысэщтыгъэ...

Нэмыцхэр зэрэмыгуагъэ-хэу, заом икӀо кызэокӀыгъ. Советскадзэхэр мэхъаджэу пным кыпӀэуцужыгъэх ыкӀи ар кызэклафэу рагъэжагъ. Го-цэфыжъ загъорэ кьэбар гу-шлуагъохэр ытхъакӀумэ кыри-дзэщтыгъэх, ау ахэм яшъып-къагъэ кьезылон щылагъэп. Мафэ горэм пыидзэм щыщэу дэкӀыгъэхэм кьутэм зэхэлъэ-шъугъэхэм Штефан улагъэу ателъэу кьахыжыгъ.

(Джыри кыкӀэлъыкӀошты).



## ИСКУССТВЕМ ИЦЫФХЭР

Урысыем шызэльашлэрэ орэдылоу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Къэзанэ Сэтэнае Адыгэ къэралыгъо университетым ия 75-рэ ильэс фэгъэхьыгъэ зэхахьэхэм ахэлэжъагъ. Мыекъуапэ ипчэгү шъхьалэу В. Лениным ыцлэкӀэ шытым концертышхоу шыкӀуагъэм бзэ зэфэшхьафхэмкӀэ орэдхэр шигъэжъынчыгъэх.



# Опсэу, Сэтэнай!

— Адыгэ къэралыгъо университетым имэфэкӀ сидуапэу дэсэгощы, — кытылауагъ С. Къэзанэм. — Ректорэу Хъунэго Рэщыдэ зэхэщэкӀо дэгъу. Университетым хэхъоныгъэхэр зэришӀхэрэм тегъэгүшӀо. Къэбэртэе-Бэлыкъарым сычаплугъэми, сэ Адыгеим сыпэчыжъэу слытэрэп, Мыекъуапэ синэлүасэхэр, синыбджэгъухэр дэсых. Макерэ Сусанэ сыригъусэу адыгэ шъуашэм, лъэпкъ тхыпхэхэм афэгъэхьыгъэ

зэхахьэхэу Адыгэ Республикэм шыкӀуагъэхэм сахэлэжъэнэу хъугъагъэ. Адыгеим зэпхыныгъэу дысылэхэр згъэпытэхэ сшӀоигъу.

С. Къэзанэр «Жъуагъохэм яфабрик» зыфилорэм рагъэблагъи, эстрадэшхом апэрэ лъэбэкъухэр шышыгъэх. Артист нэшанэу хэлхэм, мэкъэ дахэу илэм яшуагъэкӀэ, псынклэу исэнэушыгъэ кызылэхыгъ.

Ти Лышхьэхэу ТхьакӀушынэ Аслъан «Адыгеим изаслуженнэ

артистк» зыфилорэ шытхьуцӀэр С. Къэзанэм фигъэшъошагъ. Кызышыхьугъэ Къэбэртэе-Бэлыкъарым ишытхьуцӀи Сэтэнае ехы.

Эстраднэ орэдхэр мэфэкӀ зэхахьэм С. Къэзанэм кышылугъэх. Пэсэрэ адыгэ орэдхэри, шульэгъум фэгъэхьыгъэхэри зэхытагъэхыгъэх. Урысыем, Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлыкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым янароднэ артистэу Тутэ Заур ирепертурар хэтэу ижъырэ нарт орэдэу «Бодынэкъо» зыфилорэр мэкъэ лэтыгъэкӀэ Сэтэнае кызыхедзэм, едӀухэрэр лъэшэу ыгъэгүшуагъэх.

Пчыхьзэхэхэр кӀэхум фэ-кӀуагъэу С. Къэзанэр сценэ лъэгэшхом къехи, нэбгыри шъэ пчъагъэу В. Лениным ипчэгү итхэм благагъэу кӀахэхьагъ. Алапэхэр ыубытыхэзэ, афэгүшӀозэ пчэгүр кыкӀухьагъ, орэдхэр кӀафилугъэх.

Опсэу, Сэтэнай! Лъэпкъ искусствэр дахэу оӀэты, цыфхэм гүкӀэ уалыӀэсын олъэкӀы. Тхьэм бэгъашӀэ уешӀ, уиконцертэу Мыекъуапэ кышыпты пшӀоигъом тыкӀежэ. ШүкӀэ тызӀоӀкӀ.

Сурэтэм итыр: **Къэзанэ Сэтэнае искусствэр зикӀасэхэм ахэт.**

## ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

# ЕшӀэгъу мафэ тфэрэхъу

«АГУ-Адыиф» Мыекъуапэ — «Университет» Ижевск — 28:22 (12:12, 16:10).

Чэпыогум и 10-м спортым и Унэшхоу Кобл Якъубэ ыцлэкӀэ шытым шыкӀуагъ.

**Зезыщагъэхэр:** А. Башмак — Усть-Кинель, М. Ефремов — Челябинск.

**ЗыуплӀэкӀугъэр:** Н. Ешыгуау — Краснодар.

«АГУ-Адыиф», кӀэлэпчӀэутхэр: Калинина, Баскакова; ешӀа-кӀохэр: Серадская — 3, Чешенко, Головки — 2, Грбавчевич — 5, Исаченко — 8, Мартыненко, Куцевалова — 8, М. Васильева — 1, ШъзоцӀыкӀу — 1, Еремченко, Андреева, Портягина.

Адыгэ къэралыгъо университетым спортым и Унэшхоу «Кобл Якъуб» зыфилоу кышы-зӀуахыгъэм апэрэ зэнэкъокъоу шыкӀуагъэр тарихым хэхьагъ. Урысыем исуперлигэ шешӀэхэрэ гандбол бзылфьыгъэ командэхэр шызӀуагъэх. «АГУ-Адыиф» «Университетым» зэрэтеклагъэм имызакъоу, шӀолпыр мэхьанэ зилэ спорт Унэшхоу Мыекъуапэ шагъэпсыгъэм цыфыбэ кызырэкӀогагъэм тигъэгүшуагъ.

## Апэрэ лӀгуаохэр

ЗӀуӀкӀэгъур зауӀлэм, апэрэ лӀгуаор кӀэлапчӀэм дэзыдзӀхьыгъэ спортсменкэхэм мэхьанэ рамытыштыгъэу пфӀошӀтӀеп, зинасып кычыӀэкӀыштыр кӀэшлӀэгъуаеу шытыгъ. Бысымхэр апӀэкӀэ иллыштыгъэх, ау хьагъэм лӀгуаор радзӀныр кӀадэхьуштыгъэп. «Университетым» псынклэу гүпшысэрэ командэм ашыщ. ХьакӀэхэр тикӀэлапчӀэ благагъэу кызыекӀухэм,

заулэрэ тиухьумахӀохэр агъэгүмэкӀыгъэх, В. Калинина лӀгуаор зӀ кызыекӀидзӀхьын ыльӀэкӀыгъ. Виктория лӀгуаор кызыеубытым, нэгъэуплӀӀэгъум кыкӀоцӀ чыжъэу ыпӀэкӀэ ыдыгъ. ТиешӀаӀоу Анна Головки лӀгуаор кызыӀӀэкӀыгъахы, «Университетым» икӀэлапчӀэ благагъэу екӀузэ, хьагъэм ридзагъ — 1:0.

ЗӀуӀкӀэгъур лӀэкӀуатэ. Мария Керчикова тикӀэлапчӀэ кыдауи, пчъагъэр 1:1 хьугъ. «АГУ-Адыиф» ыпӀэкӀэ лӀэкӀуатэ, Милица Грбавчевич гүпчэм ашыпхырыкӀи, лъэшэу ыдыгъэ лӀгуаор хьагъэм ифагъ, 2:1. Ащ ыуж пчъагъэм зэхьокӀыныгъэ зэрэфэхьуштыгъэм мэхьанэ имыӀэу шытыгъэп. Тэ кыхьэдгъэщыр тарихым инкӀубгъо хэхьэгъэ ешӀэгъум апӀу гъэхьагъэ шызышыгъэ нэбгырышыр ары. М. Грбавчевич зӀуӀкӀэгъур аухынкӀэ нэгъэуплӀӀэгъуи 3 кӀэнагъэу гүпчэм ашыпхырыкӀи, лъэшэу ыдыгъэ лӀгуаор хьагъэм шычэрэгъугъ, 28:22-у текӀоныгъэр бысымхэм кыдахыгъ.

«АГУ-Адыифым» икапитанэу Ольга Исаченкэм ешӀӀэкӀэ дахэ кыгъӀӀӀэгъуагъ, игъусэхэм шысэ афэхьугъ. Юлия Куцевалова кӀэлапчӀэм ошӀӀ-дэмышӀэу зэрэдаорэм, лӀгуаор зэрэдидзӀэрэм гүгъэ тегъэшӀы — спортсменкэ цӀэрыло хъун ыльӀэкӀышт. Виктория Калинина цыхьэшӀӀэгъу. Ащ фэдэ кӀэлэпчӀэут уӀӀэу текӀоныгъэм уишӀыпкӀэу уфэмыбанэ хьушӀтӀеп.

## ЕплӀыкӀэхэр

«Университетым» итренер шъхьалэу, Удмуртием изаслуженнэ тренерэу Роберт Минабутиновым кызырӀуагъэмкӀэ, икомандэ хэт спортсменкэхэм афэразӀеп. ЯтӀонэрэ такыкӀ 30-м кыкӀоцӀ «АГУ-Адыифым» ешӀӀэкӀэшӀу кыгъӀӀӀэгъуагъ. Спорт Унэшхо зэрэфашыгъэм фӀэшӀ кытфӀэгүшуагъ.

— Кобл Якъубэ ыцӀэ зыфасуыгъэ спортым и Унэшхо икы-

зӀухын мэфэкӀышхом фэдэу зэхашагъ, — кытылауагъ «АГУ-Адыифым» итренер шъхьалэу, Урысыем изаслуженнэ тренерэу Анатолий Скоробогатовым. — ТекӀоныгъэр кыдэтымыхын тыфитыгъеп. ТипшъашӀэхэр дэгъоу ешӀагъэх, зы командэм зэрэхэтхэр кӀагъэшӀыпкӀэжыгъ. Адыгэ Республикэм и Лышхьэхэу ТхьакӀушынэ Аслъан, спорт Унэшхом ишӀын хэлэжъагъэхэм гъэзетымкӀи «тхьашъуегъӀэпсэу» ясыжыкӀы сшӀоигъу.

Урысыем гандболымкӀэ ифедерацие ипрезидент игуадзэу, Олимпиадэ джӀэгунхэм гъогъуишӀэ дышӀэ медальхэр кӀащыдэзыхыгъэу, СССР-м спортымкӀэ изаслуженнэ мастерэу Андрей Лавровыр мэфэкӀ зэхэхьэм хэлэжъагъ. «АГУ-Адыифым» иешӀа-кӀохэу Анастасия Серадскаям-рэ Кристина Лихачрэ Урысыем иныбжыкӀэ хшыпыкӀыгъэ командэ хэтхэу Европэм изэнэкъокъу ятӀонэрэ чыпӀэр кынышӀдахыгъ. А. Лавровыр тиспортсменкэхэм кӀафӀэгүшуагъ, шухьафтынхэр кӀафишыгъэх.

— Спорт псӀоӀэ ин Мыекъуапэ шагъӀэпсыгъ, — кытылауагъ Андрей Лавровым. — Адыгеим илӀшхьэтетхэм, Адыгэ къэралыгъо университетым иректорэу Хъунэго Рэщыдэ тафэраз. Гандболым игүпчэ дахэ, зыгъэсаплӀэ Адыгэ Республикэм илӀ хьугъэ. Кыблэ шӀолпырым шыпсӀурэмэ язэнэкъокъухэри шӀэхэу шызэхӀӀэхэу тэгүгъэ. УнакӀэм пае сышӀуфӀэгүшӀо. «АГУ-Адыифым» апэрэ ешӀӀэгъум текӀоныгъэр кызырӀӀӀыдихыгъэр иофыгъо дэгъу. КӀэлӀеджакӀохэр бэ хьухэу зӀуӀкӀэгъум зӀерӀпӀыгъэхэм осӀ ин есӀэты. Ахэр нӀпӀэ спортсмен цӀэрылохэм ягуапэу алуӀагъэх. Зэхэхьэм лӀӀужхэр зӀерипхыгъэхэу сӀыптэ, джыри зӀ сышӀуфӀэгүшӀо.

**НӀкӀубгъор  
зыгъэхъазырыгъэр  
ЕМТӀЫЛЬ Нурбий.**

**ЗэхъышӀагъэр  
ыкӀи кыдзэы-  
гъӀкӀырэр:**

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ИофхэмкӀэ, ИӀкӀыб кӀэралхэм ашыпсӀурэ тильӀепкӀэгъухэм адырӀӀэ зӀпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи кӀэбар жъугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет  
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

**Редакциер  
зыдэшыӀэр:**

385000,  
кӀ. Мыекъуапэ,  
ур. Первомайскэр,  
197.

**Телефонхэр:**

приемнӀэр:  
52-16-79,  
редактор шъхьалэм  
иапӀэрэ гуадзэр:  
52-49-44,

редактор гуадзэр-  
пшӀӀӀӀӀыжъ зы-  
хьырэ секретары:  
52-16-77.

**E-mail:**

adygvoice@mail.ru

**ЗышӀаушыхьаты-  
гъэр:**

Урысые Федерацием  
хэутын ИофхэмкӀэ,  
телерадиокъэтын-  
хэмкӀэ ыкӀи зӀлы-  
ӀэсыкӀэ амалхэмкӀэ  
и Министерствэ  
и Темыр-Кавказ  
чыпӀэ гъӀоры-  
шӀаплӀ, зӀраушыхьа-  
тыгъэ номерыр  
**ПИ №ТУ23-00916**

**Зышыхаутырэр**

ОАО-у  
«Полиграф-ЮГ»,  
385000,  
кӀ. Мыекъуапэ,  
ур. Пионерскэр,  
268

**ЗӀкӀэмкӀи**

**пчъагъэр**

**3250**

**Индексэр**

**52161**

**52162**

**Зак. 926**

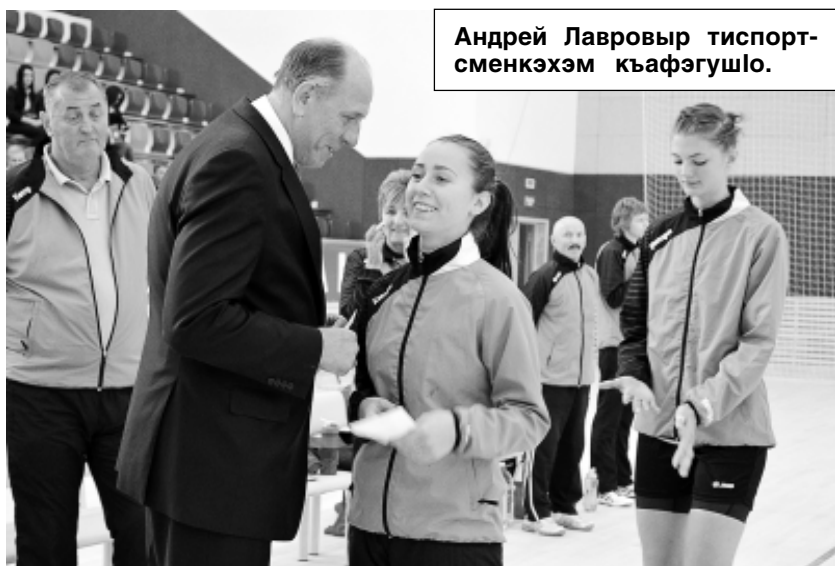
Хэутыным  
узшыкӀӀтхэнэу шыт  
уахьтэр  
Сыхьатыр 18.00  
ЗышыкӀӀтхэгъэхэ  
уахьтэр  
Сыхьатыр 18.00

Редактор  
шъхьалэр  
**ДӀрбӀэ Тимур**

Редактор шъхьалэм  
иапӀэрэ гуадзэр

**МӀшӀӀӀӀӀэ  
Сайд**

Редактор шъхьалэм  
игуадзэр —  
пшӀӀӀӀӀыжъ  
зыхьырэ  
секретары  
**Хьурмэ Хьусен**



Андрей Лавровыр тиспортсменкэхэм кӀафӀэгүшӀо.